

Sociální práce a etika v jednání sociálního pracovníka

Bc. Renata Maczková

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Renata Maczková**

Osobní číslo: **H140283**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální práce a etika v jednání sociálního pracovníka**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociální práce, etiky sociální práce a etického jednání sociálního pracovníka.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

JANKOVSKÝ, Jiří. Etika pro pomáhající profese. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

BOĐOVÁ, Veronika. Étos – etika v pedagogice a sociální práci. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-788-8.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.03.2016

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce „Sociální práce a etika v jednání sociálního pracovníka se zabývá sociální prací a etikou v jednání sociálního pracovníka, jak v teoretické, tak i praktické rovině. Sjednocuje pohled na sociální práci ve vztahu k sociální pedagogice, společnosti a také představuje její regionální rozměr. Profesionální etika je představována ve spojitosti se sociální prací a také etickým kodexem, který je považován za základ každého sociálního pracovníka. Etika patří ke kompetencím, která je velmi důležitá v sociální práci. Kvantitativní výzkum ukázal, že je sociálními pracovníky uplatňována etika v sociální práci a to jak při práci s jednotlivcem, tak i rodinou. Dalším zajímavým zjištěním je, že u 25% sociálních pracovníků je někdy obtížné uvažovat eticky a to především při práci s rodinou a skupinou. U jednotlivců a komunity nebyla tato fakta zjištěna.

Klíčová slova: sociální práce, etika sociální práce, sociální pedagogika,

ABSTRACT

My thesis is called “The Social Work and Ethics in Social Worker’s Behaviour“ deals with social work and ethics in social worker’s behaviour in theoretical as well as practical field. It integrates the general look at social work in accordance with social pedagogy, society and it also represents its regional dimension. Professional ethics is introduced in connection with social work as well as social ethic code, which is considered to be the basis of each social worker. Ethics is one of the competences, which is very important for social work. Quantitative research has, proved that ethics is applied in social work with an individual person and also with a family. Another interesting finding out shows that it is sometimes difficult to think ethically with 25% of social workers especially when working with a group or a family. Such finding out has not been ascertained with individual persons or community.

Keywords: social work, ethics, social pedagogy

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za to, že se ujal vedení mé diplomové práce. Zároveň bych mu chtěla poděkovat za jeho rady a komentáře.

Také bych ráda poděkovala svému manželovi, dětem a rodině za jejich podporu a pochopení. Bez jejich podpory bych stěží napsala tuto práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	11
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ, CIZOJAZYČNÉ	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	13
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	16
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE A JEJÍ VÝVOJ	19
2.1 DRUHY SOCIÁLNÍ PRÁCE A JEJÍ REALIZACE	21
2.2 SOCIÁLNÍ PRÁCE A JEJÍ VÝZNAM PRO SPOLEČNOST	25
2.3 SOCIÁLNÍ PRÁCE V KONKRÉTNÍM REGIONU	27
3 PROFESNÍ ETIKA A JEJÍ PROJEVY V SOCIÁLNÍ PRÁCI	32
3.1 ETIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE A JEJÍ ROLE V JEDNÁNÍ S KLIENTY SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	34
3.2 ETICKÝ KODEX JAKO ZÁKLAD PROFESNÍ ETIKY SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	37
3.3 SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V ETICKÝCH SOUVISLOSTECH A JEJICH VLIV NA PROFESI.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	44
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	44
4.2 HYPOTÉZY VÝZKUMU.....	45
4.3 DRUH VÝZKUMU, VÝZKUM A ETIKA	47
4.4 ZPŮSOB VÝBĚRU VÝZKUMNÉHO SOUBORU	47
4.5 VYBRANÁ TECHNIKA SBĚRU DAT	48
4.6 ANALÝZA DAT.....	49
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO ZPRACOVÁNÍ	50
5.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	50
5.2 ETIKA V JEDNÁNÍ SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA.....	56
6 VERIFIKACE HYPOTÉZ	61
6.1 TEST NEZÁVISLOSTI CHÍ-KVADRÁT PRO ČTYŘPOLNÍ TABULKU	61
6.2 SHRNUÍ A ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	65
DISKUSE	68
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
SEZNAM OBRÁZKŮ	75
SEZNAM TABULEK	76
SEZNAM PŘÍLOH	77

ÚVOD

Diplomová práce se podrobněji zabývá sociální prací jako akademickou disciplínou a také etikou sociální práce, která je důležitou a nedílnou součástí sociální práce. Využili jsme poznatků z jiných vědních disciplín, jako např. filozofie, sociologie, psychologie, sociální pedagogiky a dalších disciplín, které se dotýkají sociální práce a etiky sociální práce. Při zpracování jsme použili odbornou literaturu a další dostupné materiály. Sociální práci a etikou sociální práce se např. zabývají Oldřich Matoušek, Lenka Gulová a další autoři, které zmiňujeme v diplomové práci.

Naším cílem je zjistit, zda pracovníci v sociálních službách, vždy uplatňují etiku sociální práce, a to konkrétně v práci s jednotlivcem, se skupinou, rodinou nebo komunitou v zařízeních poskytujících sociální služby v regionu Vsetín.

Podrobněji zpracováváme sociální práci, etiku sociální práce, v zařízeních poskytujících sociální služby a etické jednání sociálního pracovníka, a to se zaměřením na region Vsetín. Důvodem pro zpracování bylo, že tato problematika nebyla pro tento region detailně zpracována. Věnujeme se také vybrané literatuře a dalším zdrojům, které jsme použili při tvorbě této diplomové práce. Definujeme základní pojmy jako např. sociální práci, etiku, sociální pedagogiku, sociálního pracovníka. Zabýváme se sociální prací a jejím vývojem, a to od historie po současnost. Neopomněli jsme také význam sociální práce pro společnost. Protože je práce zaměřena na konkrétní region, a tím je Vsetín, tak jsme popsali sociální práci v tomto regionu tak, aby tento přehled o sociální práci byl ucelený a přehledný. V poslední kapitole první části diplomové práce se věnujeme etice, a to z profesní stránky, jejich projevů v sociální práci, v jednání s klienty a etickým kodexem, který je brán jako základ profesní etiky.

Ve výzkumné části diplomové práce jsme zjišťovali, zda je vždy uplatňována etika sociálních pracovníků v zařízeních poskytujících sociální služby v regionu Vsetín, a to konkrétně při práci s jednotlivci, skupinou, rodinou a komunitou. Rozhodli jsme se využít metodu kvantitativního výzkumu, tzn., že jsme si vybrali formu dotazníkového šetření. Všechny zjištěné údaje shrneme v závěru naší diplomové práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Diplomová práce se zabývá sociální prací a etikou v jednání sociálního pracovníka. Vycházeli jsme ze základních pojmů, a to např. sociální práce, etika sociální práce, sociální pedagogika, sociální pracovník. V práci jsme využili poznatky z vědních disciplín a humanitních oborů, např. filozofie, psychologie, sociologie, pedagogiky. Také jsme se zabývali zařízeními poskytujícími sociální služby v regionu Vsetín v souvislosti s etikou sociální práce a etického jednání sociálního pracovníka.

Snažili jsme se využít veškerý dostupný materiál, který se naší diplomové práce týká a to formou studia materiálů a následným zpracováním. Mnohdy se sociální pracovníci ve své praxi setkávají s nepochopením veřejnosti. Sociální pracovníci se musí řídit platnou legislativou, nařízeními, etickým kodexem a dalšími dokumenty, které musí respektovat a řídit se jimi. Proto jsme si zvolili toto téma, abychom se pokusili sociální práci a etiku v jednání sociálního pracovníka lépe pochopit.

Za více jak 20 let prošla sociální práce výrazným rozvojem a vývojem. Je tak různorodá, že její vývoj jde stále kupředu. Na sociální pracovníky jsou kladeny vysoké nároky a to především dostatečným vzděláním, kladnými charakterovými vlastnostmi, bezúhonností a odolností vůči každodennímu stresu. V průběhu své praxe se pravidelně vzdělávají a to formou různých kurzů, školení a dalšího vzdělávání, které je určeno pro sociální pracovníky. Pro pracovníky, kteří se pohybují v sociálním prostředí, není vůbec jednoduché pracovat denně s klienty a řešit jejich problémy.

Práce, které se zabývaly teorií a výzkumem sociální práce, je velmi málo. V sociální práci k rozmachu nedochází ani po II. světové válce. Možnou příčinou může být jednak politický pohled na sociální práci, společenské vědy, kulturu a vědu, která byla v izolaci, a také minimální příležitosti studia a praktické výuky sociální práce v zahraničí. Naši sociologové, psychologové a pedagogové publikovali práce v 30. letech a z těchto prací sociální práce čerpala. Někteří z nich byli učitelé, kteří sociální pracovníky připravovali na jejich budoucí profesi. Byli velmi zodpovědní v přípravě sociálních pracovníků na jejich povolání. (Novotná, Schimmerlingová, 1992, s. 35)

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře domácí, zahraniční, cizojazyčné

Základy sociální práce, Oldřich Matoušek a kol., 2001

První knihu, kterou jsme vybrali, je od Oldřicha Matouška a kol., Základy sociální práce. Kniha pojednává o základech sociální práce jako rozvíjejícím se oboru. Autor se věnuje historickému vývoji sociální práce jak ve světě, tak i u nás až po současnost. Dále se zabývá sociální politikou, sociálními službami, prací a samotnou teorií práce. Poslední část knihy je věnována přístupu k práci s menšinami. (Matoušek, 2001)

Metody a řízení sociální práce, Oldřich Matoušek a kol., 2013

Další důležitou knihou jsou Metody a řízení sociální práce od Oldřicha Matouška a kol. Tato kniha navazuje na Základy sociální práce od téhož autora. Je rozdělena do 8 částí. Kniha podrobně popisuje sociální práci jako profesi (profesní etika, etika a hodnoty v sociální práci, etický kodex, nároky sociální práce, syndrom vyhoření). Autor se v dalších částech věnuje případové práci (poradenství, krizová intervence, mediaci), práci se skupinou (práce se skupinou, streetwork), práci s dětmi a s rodinou (práce s rodinami, posuzování situace a potřeb ohroženého dítěte, videotrénink interakcí), komunitní práci (hromadné neštěstí a jejich zvládnutí), makrometody (analýza sociálních potřeb kraje, obce a regionu, systémové projekty), řízení sociální práce a supervizi. (Matoušek, 2013)

Sociální práce v praxi, Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Kolářková, 2005

Za další důležitou knihu považujeme Sociální práce v praxi, která pojednává a přibližuje obor sociální práce. V knize jsou představeny různé druhy sociální práce. V jednotlivých částech je prakticky popsána práce s konkrétními skupinami. Byla napsána v době, kdy Česká republika začínala transformovat sociální služby. (Matoušek, Kodymová, Kolářková, 2005)

Etika pro pomáhající profesí, Jiří Jankovský, 2003

Další kniha je věnována etickým problémům, které souvisí s výkonem pomáhajících profesí. Autor upozorňuje také na rizika při výkonu pomáhajících profesí. Nejde o knihu, která by přesně vymezovala etiku. Autorovi jde především o to, aby se čtenář zamyslel a přiměl ho ke studiu etiky a jejich problémů. (Jankovský, 2003)

Úvod do etiky, Arno Anzenbacher z německého originálu přeložil Karel Šprunk, 1994

Z cizojazyčné literatury jsme vybrali knihu „Úvod do etiky“. Kniha pojednává o základech filozofických problémů. Jak sám autor uvádí, tato kniha je pokračováním Úvodu do filozofie. Spojuje historii se systematickým výkladem a to tak, že první část se zabývá předporozuměním. Autor etiku zkoumá jako samostatné téma a čtenář je tak uveden do filozofických problémů etiky. (Anzenbacher, 1994)

Otázky legitimace sociální práce: pomoc není zboží, LAAN, Geert van der

Další kniha je od Geerta van der Laana Otázky legitimace sociální práce: pomoc není zboží (1998), která se věnuje vymezení sociální práce. V knize je vymezena profese sociální práce a sociální práce jako studijního oboru. (Laan, 1998)

Modern social work theory, Malcolm Payne, 2014

Ze zahraniční literatury jsme vybrali knihu Modern social work theory od Malcolma Payna. Kniha se zabývá moderní sociální prací. Autor v knize představuje klady i zápory hlavních teorií sociální práce. Kniha se doporučuje jak studentům, tak i budoucím sociálním pracovníkům. (Payne, 2014)

What is social work?, Nigel Horner, 2012

Další zahraniční literaturou je kniha What is social work? Nigela Hornera. Jedná se o aktualizované vydání a je určena pro studenty i jako studijní opora. Vhodná je také i pro ty, kteří uvažují o sociální práci jako o svém budoucím povolání. Přehledně je v knize zpracován historický vývoj sociální práce, a to od středověku až po dnešní dobu. Kniha dále popisuje případové studie, výzkumy, aktivity. Čtenáři tak lépe mohou pochopit, jak na tom byly dřívější uživatelé služeb a dokáží tak odrážet hodnoty a dovednosti moderního sociálního pracovníka. (Horner, 2012)

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Vybrané téma naší diplomové práce souvisí se sociální pedagogikou, sociální prací a etikou sociální práce. V práci se snažíme sjednotit pohled na tuto problematiku, protože z našeho pohledu není podrobněji zpracována, a to konkrétně pro region Vsetín.

Abychom mohli lépe vztah sociální práce, etiky sociální práce a sociální pedagogiky srovnat, vybrali jsme následující definice od autorů O. Matouška, L. Gulové, J. Dočkala, S. Klapilové, a také překlad definice sociální práce, která byla schválena Mezinárodní federací sociálních pracovníků.

Sociální práce je společenskovední disciplína, také je i oblastí reálného působení, která má za cíl odhalovat vysvětlovat, zmírňovat, a také vyřešit sociální problémy jako je např. nezaměstnanost, chudoba aj. Opírá se o rámec společenské solidarity, o vzor uskutečnění osobního lidského potenciálu. Pomoc jednotlivci či jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám docílit nebo vrátit schopnost k sociálnímu uplatnění. (Matoušek, 2003, s. 213)

Gulová vymezuje sociální práci následujícím způsobem: *„Definování sociální práce jednoznačně uvádí, jak je zásadní pro její aplikaci spolupráce s dalšími disciplínami. Především s psychologii a sociologií, které vstupují do řady metod sociální práce, ale také se sociální pedagogikou, andragogikou a gerontagogikou, které mohou vhodně doplňovat sociální práce v oblasti teorie a praxe“.* (Gulová, 2011, s. 14)

Dočkal uvádí, že: *„Sociální práce jako obor je aplikovaná věda, která zkoumá komplexní souvislosti mezi intrapsychickými, interpersonálními, skupinovými a společenskými procesy a způsoby jejich ovlivňování legislativními, organizačními a vztahovými prostředky. Jejich cílem je zlepšit životní pohodu všech lidí. Činnost sociální práce je aktivita, která vytváří podmínky pro rozvoj jednotlivce, skupin, komunit a společnosti, využíváním prostředků analýzy a komunikace, profesionálním utvářením a usnadňováním vzájemné interakce (organizováním, vyjednáváním). Rovněž je realizací a změnou legislativních a společenských podmínek s cílem ochránit a posílit zejména znevýhodněné a ohrožené skupiny a jednotlivce ve společnosti“.* (Dočkal, 1999, s. 87)

Jak vyplývá z definice Mezinárodní federace sociálních pracovníků, tak sociální změna je sociální práci podporována, východiskem potíží ve vztazích mezi lidmi a jejich podpora a vysvobození za účelem uskutečnění individuální prosperity. Mezinárodní federace sociálních pracovníků Sociální revue. *Sociální revue* [online]. [2015-02-12] Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/mezinarodni-federace-socialnich-pracovniku>

Klapilová ve své knize sociální práci charakterizovala jak v užším, tak i širším pojetí. V užším pojetí sociální práci charakterizuje jako kontakt mezi sociálním pracovníkem a klientem, tento kontakt je přímý, záměrný a připravený za účelem stanovit sociální diagnózu a provádět sociální terapii. Sociální terapie spočívá v usměrnění a ovlivnění

klientů tak, aby u nich došlo ke změně přístupu a sociální situace. V širším pojetí sociální práce zahrnuje sociálně technická opatření, to znamená dávky sociální péče, služby, ale také organizaci, nálezy, posudky, rozhodnutí (jiných oblastí), a také spolupráci s ostatními odborníky v péči o člověka. (Klapilová, 2000, s. 58)

Definice nám ukazuje, jaký vztah tyto disciplíny mají. Sociální práce a sociální pedagogika se zabývají obdobnou cílovou skupinou (děti, mládež, dospělí, rodina, senioři.). Pokud se ale zaměříme na metody práce a jejich cíle, při kterých je uplatňována etika sociální práce, zde už můžeme spatřovat rozdílnosti. Tyto disciplíny, jak už vyplývá z uvedených definic, se věnují sociálně znevýhodněným skupinám, zabývají se jejich problémy, a také je diagnostikují. Lidská práva jsou při sociální práci velmi důležitá. Vztah také nacházíme při samotném studiu sociální pedagogiky.

Pokud se zaměříme na metody sociální práce, tak mohou tyto metody být zaměřeny buď na jednotlivce, skupiny nebo společenství. Rozdělit je můžeme na sociální práci: s jednotlivcem, kterou též nazýváme jako případovou sociální práci nebo jako individuální; se skupinou a s komunitou. Další metodou je zaměření na získávání informací. Důvodem je, že potřebné problémy, které vyplývají ze sociálních situací, je nutné důkladně vyšetřit a stanovit diagnózu. Ke stanovení diagnózy je nutné získat důležité informace, které se týkají klienta a jeho problémů. Základem, jak získat tyto informace, je forma rozhovoru, který je řízený. Ale můžeme také použít další metody, např. dotazníky, nepřímé projektové metody, standardizované testy, pozorovat klienta v jeho přirozeném prostředí, pozorovat ho v modelové situaci, sebezpozorováním a analýzou dokumentů. (Mühlpachr, 2004, s. 34-35)

Sociální pedagogika ve své praxi používá metodu výchovnou, která realizuje určitý výchovný cíl, a také chce působit na vychovanou osobu. Klasické výchovné metody se v teorii a v praxi v sociální pedagogice neobejdou. Klasickými výchovnými metodami jsou např. odměna, trest apod. Základní metodou je rozhovor, který je základem i pro ostatní metody např. činnost skupinová a inscenační, mediace apod. Co se týká metod, které jsou specifické pro sociální pedagogiku, tak většina literatury se o nich nezmiňuje. (Kraus, 2008, 173-175)

Metody sociální práce a sociální pedagogiky jak vidíme, jsou rozdílné, ale i přesto můžeme říci, že obě disciplíny nemohou být jedna bez druhé účinné. Z výše uvedeného sledujeme, že sociální práce získává o klientech informace a následně je diagnostikuje.

Tyto informace plynou ze sociální situace klientů a sociální pedagogika má za cíl působit na vychovávanou osobu. V sociální práci a v sociální pedagogice můžeme nalézt odlišnosti i v historických kořenech, vývoji a také postoji.

1.3 K základním pojmům

V práci jsme použili tyto pojmy:

- sociální práce,
- etika sociální práce,
- sociální služby,
- sociální pedagogika,
- sociální pracovník,
- morálka,
- hodnota,
- profese,
- etika.

Sociální práce

Sociální práci charakterizoval Matoušek O. ve Slovníku sociální práce jako disciplínu, která se zabývá společností, prakticky řeší a zmírňuje sociální problémy. Jejím hlavním přístupem je sociální pomoc jednotlivcům, rodinám, skupinám a komunitám. (Matoušek, 2003, s. 213)

Etika sociální práce

Etiku sociální práce by měli dodržovat pracovníci v sociálních službách, a to v podobě souboru zásad. V západních zemích mají podobu standardů, které schvaluje profesní komora nebo jiná národní asociace sociálních pracovníků. V České republice byl vydán v roce 2005 Etický kodex společností sociálních pracovníků. (Matoušek, 2003, s. 62-63)

Sociální služby

Charakteristika sociálních služeb je ukotvena v zákonu č. 106/2008 Sb. o sociálních službách. Dle zákona sociální službou rozumíme činnost nebo souhrn činností. Tyto

činnosti zajišťují pomoc a podporu se záměrem sociálního začlenění, a také jako ochrana před sociálním vyloučením. (ČESKO, 2006, s. 1257)

Sociální pedagogika

Sociální pedagogika je obecně charakterizována jako věda o výchově. Jedná se o pedagogickou disciplínu, která je neustále rozvíjena, protože v naší společnosti dochází k neustálým změnám. V odborné literatuře od různých autorů (např. Zlatice Bakošové, Jana Průchy, Bohuslava Krause) nalezneme různé definice sociální pedagogiky.

Sociální pracovník

Předpoklad pro vykonávání povolání sociálního pracovníka upravuje § 109 - § 110 zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Sociální pracovník by měl být svéprávný, bezúhonný, zdravotně způsobilý k výkonu tohoto povolání. Sociální pracovník vede agendu, výsledky sociálně právních problémů v zařízeních, které poskytují služby uvedené v zákoně o sociálních službách, dále zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje, a koordinuje poskytování sociálních služeb. Sociální pracovník musí být odborně způsobilý k výkonu tohoto povolání, a to buď vyšším odborným vzděláním, vysokoškolským vzděláním nebo akreditovanými vzdělávacími kurzy. Dle zákona musí absolvovat i další vzdělávání, které mu pomáhá k obnově, upevnění a doplnění kvalifikace. (ČESKO, 2006, s. 1285)

Sociální pracovník musí dodržovat pravidla etického chování, a to jak ve vztahu ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, k povolání a odbornosti a také ke společnosti. Tyto pravidla upravuje Etický kodex sociálních pracovníků ČR.

Morálka

Soubor uznávaných mravních zásad, které plynou z pochopení mravního významu, charakteru a hierarchie. Na základě lidského vztahu k morálce se vytváří jeho stav ke společnosti, které je součástí. Chování člověka je hodnoceno morálkou a to jak z pohledu dobrého, tak i zlého ve srovnání se svědomím člověka. (Jankovský, 2003, s. 24)

Vývoj charakteru člověka probíhá v průběhu jeho života. Hlavními vlivy jsou např. věk, výchova (hlavně v rodině), prostředí (sociální) a hodnoty společnosti. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 127)

Hodnota

Pedagogický slovník uvádí definici, že hodnota je osobní ocenění nebo rozsáhlá významnost, kterou člověk připisuje jistým záležitostem, úkazům, znakům, lidem aj. a to

v pojetí sociálněpsychologickém. Hodnoty jsou získávány v procesech učení, života ve společnosti, kultuře aj. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 74)

Profese

Pochází z latinského slova „professio“ tzn. přiznání k povolání, k řemeslu. U nás má tento výraz význam „povolání“ a to značí odbornost, povolání, které je podloženo přípravou. Vztahuje se k pracovním rolím. Studium profese spadá do sociologie práce. (Maříková, 1996, s. 852)

Etika

Tento pojem pochází z řeckého slova ethos, v překladu do češtiny znamená: zvyk, mrav, obyčej, ale může také znamenat zvláštnost. Je to nauka, která se zabývá obvykle jednáním ve společnosti, které je považováno za správné. Etika se vyvíjela stejně jako filozofie. (Jankovský, 2003, s. 21)

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE A JEJÍ VÝVOJ

Sociální práce má svoji historii a také vývoj, který je velmi důležitý pro dnešní společnost. Historie nás utvrzuje v tom, že sociální práce byla jiná, než je dnes.

Z historického hlediska počátky sociální práce jako samostatné profese a oboru jsou datovány na přelom 19. a 20. století. Historické období nám také ukazuje, že došlo k využití jak praktických, tak i teoretických vzorů k podpoře lidem, kteří se ocitli na pokraji společnosti a mohou být důležité i pro dnešní sociální práci. (Matoušek a kol., 2013, s. 179)

Ve středověku se církve zabývala charitativními aktivitami. Vytvořila specializované instituce tzv. útulky, které poskytovaly ubytování v blízkosti kostelů a klášterů. Činnost některých řádů byla specializována na pomoc chudým a hendikepovaným. (Matoušek, 2007, s. 88-89)

Počátky sociální práce vychází z dobročinnosti organizací a nadšených lidí minulého století. Hodnoty každého člověka respektovala charita, která má základy v křesťanské nauce a demokratické tradici. (Novotná, Schimmerlingová, 1992, s. 29)

Oláh, Schavel, Ondrušová, Navrátil (2009, s. 11) uvádějí, že *sociální práce měla v každé krajině rozdílný vývoj a příběh. Její formování je neodlučitelně spjaté s křesťanstvím, kterého oddaní se starali o nemocné, o sirotky, o staré a opuštěné, o slabomyslné nebo o otrocky, kteří byli v té době samozřejmostí.* (překlad vlastní)¹

Matoušek uvádí: „*Na území našeho státu se od středověku postupně vytvářela a organicky rostla soustava institucí zajišťujících to, co dnes označujeme jako sociální práci. Určitého vrcholu dosáhla před druhou světovou válkou. Období komunistické vlády tuto dlouho utvářenou soustavu zásadně změnilo centralizací a praktickým zrušením nestátního sektoru. Dnes se tedy můžeme vracet k předválečné tradici – a zároveň potřebujeme rozumět faktorům, které utvářely podobu sociální práce v posledním půlstoletí a jejichž důsledky trvají dodnes*“. (Matoušek, 2007, s. 111)

¹ Sociálna práca mala v každej krajine rozdielny vývoj a priebeh. Jej formovanie je neodlučiteľne späté s kresťanstvom, ktorého vyznávači sa starali najmä o chorých, o sirotky, o starých a opustených, o slabomyseľných či o otrokov, ktorí boli v tej dobe samozrejmosťou. (Oláh, Schavel, Ondrušová, Navrátil 2009, s. 11)

Anglická královna Alžběta vydala v roce 1601 zákon o chudých, tzv. „Poor Law“. Tento zákon byl prvním, který nepočítal s církví jako s institucí, která měla být odpovědná za zaopatření chudých a hendikepovaných. Osud chudých a hendikepovaných byl podle tohoto zákona v rukou místních úřadů, příbuzných a dozorců nad chudinou (jednalo se o nový typ úředníka). (Matoušek, 2007, s. 93-94)

Ve druhé polovině 19. století se v USA uplatňovala individuální péče a také akce, které mají pomoci. Tyto akce jsou založeny na znalosti lidského charakteru, vlastností a také na vědomosti o sociální situaci člověka. Jane Addamsová se zabývala sociální prací a jejím největším zájmem byli přistěhovalci. Byla zakladatelkou sociálního ústavu Hull House. Tento ústav pomáhal lidem s překonáním tělesné a duševní bída. Měla takový vliv, že některé zákony byly změněny. Její nejznámější knihou je „Dvacet let ženské sociální práce v Chicagu“. V roce 1931 získala Nobelovu cenu. (Novotná, Schimmerlingová, 1992, s. 30)

Asi v šedesátých letech se středostavovské tradici staví nekompromisně navrhované koncepce práce s klienty. Stoupencům, kteří jsou nasměrováni marxisticky, jde především o to, aby byl zrušen kapitalistický sociální řád. Rozumí tomu tak, že dochází k přesunu chudých a ujímají se politické moci. Mladí lidé to podporují a společně s nimi i skupiny, které jsou orientovány levicově. Podpora přichází i ze stran kritiků zdravotních a sociálních zařízení, v kterých se prosazují pomocné profese, např. kritici domovů pro postižené apod. Především jim jde o to, aby mezi zaměstnanci a klienty nebyly rozdíly, a došlo k tomu, aby služby mohly být poskytovány v jejich přirozeném prostředí. V 70. a 80. letech byly prosazovány menšiny a jejich práva, což mělo dopad na kritiku z důvodu preferování určitého etnika. „*V sociální práci tento přístup zpochybnil protestantské pojetí práce jako etické povinnosti, ideál patriarchální soudržné rodiny a obecnou uplatnitelnost konzumní životní orientace mimo kulturu západního středního stavu.*“ Sociální práce jako profese se stala díky výše uvedeným třem tendencím nezřetelná, protože sociální problémy jsou definovány jako problémy určitých osob, které jsou řešitelné a přeměňují je na konflikt, který je proti pevně zakotvené většinové společnosti. (Řezníček, 2000, 17-18)

U nás se po roce 1989 obnovilo vzdělání v sociální práci a to jak vysokoškolské, tak i středoškolské, které prošlo reformou. V roce 1990 Igor Tomeš (tehdejší náměstek ministra práce a sociálních věcí) požádal rektora a děkana (filozofické fakulty) Karlovy univerzity, aby byly založeny katedry sociální práce a týmy poradců. Mezi požadovanými byli také děkani univerzity v Brně a Bratislavě. Karlova univerzita a Masarykova

univerzita velmi rychle oživila výuku sociální práce, z důvodu potřeby vzdělaných sociálních pracovníků, a dále se přidali i další univerzity např. Olomouc, Ostrava, České Budějovice, Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové a později také Liberec a Pardubice. Tyto katedry mají však odlišnou úroveň. Katedry a vznikající vyšší odborné školy, které mají akreditaci neoficiálně, zaštiťovala Asociace vzdělavatelů v sociální práci. (Matoušek a kol., 2001, s. 151-152)

Změny, kterými prošlo školství v této oblasti, považujeme za klíčové. A to z důvodu, že velkými sociálními změnami procházela i společnost, a tím vznikla řada nových sociálních problémů.

Novými sociálními problémy byl například vznik prostituce, amnestie, se kterou vznikal problém co s takovým množstvím propuštěných vězňů, lidé bez domova (bezdomovci) a migrace, která směřovala přes naše území našeho státu dále na Západ. Růst nezaměstnanosti začal až v druhé polovině devadesátých let. V sociální práci se nově objevila oblast: alternativní tresty a alternativní postupy trestního řízení. A tím došlo ke zřízení nové funkce, kterou je probační pracovník. (Matoušek a kol. 2001, s. 152)

Domníváme se, že sociální práce a její vývoj je procesem, který nemá konce. S novými společenskými změnami mohou přicházet nové problémy, které bude nutné řešit. V současné době je v České republice nejvíce řešena otázka migrace. Dalšími státy, které dnes a denně řeší problémy spojené s migrací je např. Německo, Řecko, Turecko, Maďarsko atd. Nejen pro Českou republiku může mít migrace pozitivní, ale i negativní dopady, jak z ekonomického, tak i společenského hlediska.

2.1 Druhy sociální práce a její realizace

V této podkapitole se budeme věnovat sociálním službám, ve kterých je vykonávána sociální práce. Sociální služby upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Všechny služby, které v diplomové práci popisujeme, mají ve společnosti své opodstatnění. Pomáhají zkvalitňovat život lidem, kteří tyto služby potřebují a využívají je. Jde především o děti, mládež, dospělé a seniory. Realizace sociální práce probíhá v různých institucích, organizacích, které byly zřízeny pro tyto účely. Instituce a organizace, které poskytují sociální služby pro region Vsetín, jsme zpracovali přehledně do tabulky a jsou součástí této kapitoly.

Sociální služby obsahují sociální poradenství, které dělíme na základní a odborné sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.

Při provádění činností, při kterých se poskytují všechny druhy sociálních služeb, jsou poskytovatelé povinni všechny tyto činnosti zajistit. Tyto činnosti nazýváme „**Základním sociálním poradenstvím**“.

Poskytování **odborného sociálního poradenství** se uskutečňuje v poradnách občanských, manželských, rodinných, seniorům, osobám se zdravotním postižením, obětem trestné činnosti, obětem domácího násilí, a také je uskutečňována ve zdravotnických (lůžkových) hospicového typu. Dále se poskytuje osobám, které vedou takový způsob života, který může vést ke konfliktu se společností. Obsahem odborného sociálního poradenství jsou činnosti, které vedou ke kontaktu se společností, sociálně terapeutické činnosti a také podpora při prosazování práv, zájmů a v neposlední řadě při vyřizování osobních věcí. (ČESKO, 2006, s. 1268)

Mezi **služby sociální péče** dle zákona o sociálních službách patří:

- osobní asistence (terénní služby),
- pečovatelská služba (terénní, ambulantní služby),
- tísňová péče (terénní služby),
- průvodcovské a předčitatelské služby (terénní nebo ambulantní služby),
- podpora samostatného bydlení (terénní služby),
- odlehčovací služby (terénní, ambulantní nebo pobytová služby),
- centra denních služeb (ambulantní služby),
- denní stacionáře (ambulantní služby),
- týdenní stacionáře (pobytová služby),
- domovy pro osoby se zdravotním postižením (pobytové služby),
- domovy pro seniory (pobytové služby),
- domovy se zvláštním režimem (pobytové služby),
- chráněné bydlení (pobytové služby),
- a také zdravotnická zařízení lůžkové péče (pobytové služby). (ČESKO, 2006, 1268-1271)

Každá výše uvedená služba poskytuje základní činnosti, které jsme si shrnuli do tabulky. Jak z tabulky vyplývá, vždy se jedná o pomoc, poskytnutí, zprostředkování, nácvik a podporu. (ČESKO, 2006, s. 1267)

Tabulka 1 Přehled základních činností, při kterých se poskytují sociální služby

Základní činnosti	běžné úkony péče o vlastní osobu,
	osobní hygiena nebo podmínky pro osobní hygienu,
	strava nebo zajištění stravy,
	ubytování nebo přenocování,
	zajištění chodu domácnosti,
	činnosti výchovné, vzdělávací a aktivizační,
	sociální poradenství,
	kontakt se společenských prostředím,
	sociálně terapeutické činnosti,
	prosazování práva, oprávněné zájmy a také při obstarávání osobních záležitostí,
	telefonická krizová pomoc,
	dovednosti a jejich nácvik z důvodu zvládnání péče o vlastní osobu, samostatnosti a dalších úkonů, které vedou k sociálnímu začlenění,
	pomoc při vytváření a zdokonalení zásadních pracovních návyků a dovedností.

Zdroj: ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006 částka 37, s. 1267. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2006&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=16>

Tyto základní činnosti mají za cíl především zvládnout, poskytovat, pomáhat, zprostředkovávat a podporovat klienty, kteří tyto služby využívají. Činnosti, které jsou uvedeny v tabulce, je poskytovatel podle zákona o sociálních službách povinen vždy zajistit.

Služby sociální péče, které poskytují **terénní služby**, se uskutečňují v přirozeném sociálním prostředí. **Ambulantní služby** jsou uskutečňovány tak, že pracovník dochází k osobě, která tuto službu potřebuje, je doprovázena nebo je do zařízení sociálních služeb dopravována. Ubytování není součástí ambulantní služby. **Pobytové služby** jsou v zařízeních sociálních služeb poskytovány včetně ubytování. (ČESKO, 2006, s. 1267)

Další služby, které jsou určeny osobám, jejichž ohrožení je způsobeno krizovou sociální situací, jsou **služby sociální prevence**. Tyto služby jsou určeny osobám, jejichž ohrožení je způsobeno krizovou sociální situací. Smyslem je podporovat osoby, tak aby nedošlo k jejich sociálnímu vyloučení.

Mezi služby, které poskytují sociální prevenci, patří:

- raná péče (terénní i ambulantní služby),

- telefonická krizová pomoc (terénní služba),
- tlumočnické služby (terénní popř. ambulantní služby),
- azylové domy (pobytové služby),
- domy na půl cesty (pobytové služby do 26 let věku),
- kontaktní centra (ambulantní popř. terénní služby),
- krizová pomoc (terénní, ambulantní, pobytové služby),
- intervenční centra (ambulantní, terénní, pobytové služby),
- nízkoprahová denní centra (ambulantní popř. terénní služby),
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (ambulantní popř. terénní služby),
- noclehárny (ambulantní služby),
- služby následné péče (ambulantní, pobytové služby),
- rodinám s dětmi sociálně aktivizační služby (terénní i ambulantní služby),
- pro seniory sociálně aktivizační služby a osoby, které jsou zdravotně postižené (ambulantní, terénní služby),
- sociálně terapeutické dílny (ambulantní služby),
- terapeutické komunity (pobytové služby),
- terénní (anonymní služby),
- sociální rehabilitace (terénní, ambulantní, pobytové služby). (ČESKO, 2006, s. 1271-1274)

Tak, aby mohla být sociální služba realizována, tak se s každou osobou, která má zájem o sociální službu uzavírá smlouva. Ve smlouvě se rovněž uvádí úhrada těchto služeb. Úhrada sociálních služeb se poskytuje buď bezplatně anebo částečnou či plnou úhradou. (ČESKO, 2006, s. 1275-1276)

Mezi **služby**, které jsou **poskytovány bezplatně**, patří služby sociálního poradenství, rané péče, telefonické krizové pomoci, služby tlumočnicka, krizové pomoci, následné péče, seniorům a osobám se zdravotním postižením (sociálně aktivizační služba), terénních programů, sociální rehabilitace, v kontaktních centrech a nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, sociálně terapeutické dílny, intervenčních center. (ČESKO, 2006, s. 1276)

Služby, které jsou **poskytovány za úhradu**, jsou služby týdenních stacionářů, domovů, které jsou určeny osobám se zdravotním postižením, seniorům, domovům se zvláštním režimem a také zdravotnickým zařízením lůžkové péče. (ČESKO, 2008, s. 1276)

Úhrada se vždy platí za ubytování, stravu a za služby, které byly poskytnuty na základě smluvního ujednání.

Sociální pracovník pracuje s různými specifickými sociálními skupinami. Sociální práce se specifickými sociálními skupinami např. tvoří: zneužívané, týrané a zanedbávané děti a jejich rodiny; osamocení rodiče; rodiny v rozvodu; mnohproblémové rodiny; zdravotně znevýhodnění lidé; lidé s mentálním postižením; duševně nemocní; staří lidé; lidé umírající v hospici; uživatelé drog; oběti násilí v rodině; ženy, které poskytují placené sexuální služby; riziková mládež; probační a mediační služba; nezaměstnaní; bezdomovci; uprchlíci.

2.2 Sociální práce a její význam pro společnost

Jak nám již ukázala historie, sociální práce byla důležitou součástí tehdejší společnosti. Také i současnost se bez sociální práce neobejde. Sociální práce a její rozvoj byl přerušen nejdříve v polovině 40. let a poté v roce 1989, kdy došlo k „sametové revoluci“. Byla poskytována pouze ve státní správě a v zařízeních, institucích, které vlastnil stát. Po roce 1989 došlo v sociální práci k zásadním změnám, které nastaly v oblasti sociální, ekonomické a také i politické.

Dnešní společnost má rychlý vývoj, a to s sebou nese velkou řadu problémů. Těmto problémům nedokáží mnozí lidé čelit, a to je nutí k vyhledávání odborné pomoci sociálního pracovníka. (Boďová, 2011, s. 71)

Současná společnost klade vysoké nároky na profesionalitu sociální práce a sociálních pracovníků. Hlavní význam spatřujeme v pomoci lidem, kteří se ne často dostanou do složité sociální situace. Je velkou snahou rozlišit, kdo tuto pomoc opravdu potřebuje anebo kdo jen zneužívá sociální systém. Pro sociální pracovníky je to mnohdy složitý problém, proto se v dnešní době setkávají s velkou nedůvěrou a kritikou společnosti.

Sociální práce je společenskovední disciplína a zároveň také působí v činnostech, které mají za cíl objevovat, ujasňovat sociální problémy. Týká se to především např. nezaměstnanosti, chudoby, diskriminace atd. Sociální práce se také opírá o pomoc společnosti. Pomoc je soustředěna k dosažení vlastního sociálního uplatnění, jak pro jednotlivce, rodiny, skupiny a komunity. Důležitá je také pomoc při vytváření společenských podmínek. Ale ne všichni klienti se mohou společensky uplatnit. U těchto

klientů sociální práce pomáhá, tak aby způsob života byl co nejdůstojnější. (Matoušek, 2003, str. 11)

Vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem je spatřován jako hlavní součást intervence. Tímto vztahem dává sociální pracovník najevo, že má zájem o jeho problémy a o jeho osobu. V případě psychosociálního přístupu by měl sociální pracovník přistupovat ke klientovi nehledě na to, zda je mu sympatický nebo ne. (Navrátil, 2001, s. 45-46)

Pomáhat lidem je hlavní náplní například u lékařů, zdravotních sester, pedagogů, sociálních pracovníků, pečovatelek a psychologů. Pro výkon profesí, které jsme si uvedli je důležitá odborná příprava. Příprava na tato povolání je poskytována na určených školách. Hlavním prvkem pro toto povolání je lidský přístup mezi pomáhajícím a klientem. Kopřiva (1997, 14-17) ve své publikaci tyto pracovníky rozděluje na **neangažovaného pracovníka** a **angažovaného pracovníka**. Neangažovaného pracovníka popisuje jako osobu, která se chová ke klientovi opačně, než by měl. To znamená, že mu chybí slušné chování, jedná s klientem arogantně, hrubě a lhostejně. Naproti tomu popisuje angažovaného pracovníka jako postavu, která je reálná. Vykonává svou práci i za nižší plat a má pro něj tato práce smysl. Pracovníci pomáhají konkrétním lidem a zabývají se jejich problémy. Toto povolání však může přinést i problémy. Problémy mohou spočívat v tom, že pracovník má nad klientem kontrolu anebo se kvůli klientovi obětuje bez ohledu na sebe. (Kopřiva, 1997, s. 14-17)

„Ústředním tématem, předmětem sociální práce se společností, je samotná společnost. Sociální práce hledá odpověď na: Co společnost dělá, respektive co by mohla dělat pro blaho lidí?“ (Levická, 2002, s. 120) „Vycházíme z úvahy, že krizové situace jsou poruchou rovnováhy ve vztahu lidí k jejich sociokulturnímu okolí. Společenská sociální práce se proto zaobírá primárně ovlivňováním, případně změnami sociálně-kulturního okolí člověka. (Schilling In Levická, 2002, s. 120) (překlad vlastní)²

Vzhledem k tomu, že sociálních problémů v naší společnosti neustále přibývá, v každém kraji, městě či obci je nabízena velká řada sociálních služeb, které mohou

² Ústrednou témou, predmetom sociálnej práce so spoločnosťou je samotná spoločnosť. Sociálna práca hľadá odpoveď na otázku: Čo spoločnosť robí, respektive čo by mohla urobiť pre blaho ľudí? Vychádzame z úvahy, že krizové situácie sú poruchou rovnováhy vo vzťahu ľudí k ich socio-kulturnému okoliu. Spoločenská sociálna práca sa preto, zaoberá primárne ovplyvňovaním, prípadne zmenami socio-kulturného okolia človeka. (Schilling in Levická, s. 120)

pomoci nebo zmírnit sociální problémy. Většinou se jedná o nestátní organizace. Kraje, města i obce také využívají možnosti operačních programů Evropské unie.

Dalším důležitým momentem v sociální práci je vztah sociálního pracovníka s klientem, který má svůj postupný vývoj a řídí se určitými postupy při jednání s klientem. Z našeho pohledu musí sociální pracovník být nestrannou osobou a musí se umět vcítit do problémů klienta, které jsou mnohdy pro něho citlivé.

2.3 Sociální práce v konkrétním regionu

Sociální práce nemůže být v každém regionu stejná. Záleží na konkrétním regionu, jaké sociální služby klientům nabízí. Může to být například způsobeno tím, že obce nemají dostatečné finanční prostředky na provoz těchto zařízení. Všeobecně, ale záleží na tom, jakou sociální situaci zrovna člověk potřebuje řešit.

Region Vsetín spadá do Zlínského kraje. Sociální práce ve Zlínském kraji je nabízena řadou poskytovatelů sociálních služeb, které mohou pomoci řešit různé životní situace. Životními situacemi je například myšleno: zdravotní znevýhodnění, děti a mládež, ztráta bydlení, drogová závislost, problémy v rodině a jiné obtížné životní situace apod.

Informace o těchto poskytovatelích sociálních služeb nalezneme v elektronickém katalogu sociálních služeb ve Zlínském kraji. Katalog je velmi přehledný a je určen jak pro veřejnost, tak také pro odborníky, kteří poskytují odborné sociální poradenství. V tomto katalogu můžeme také získat informace v případě, že potřebujeme řešit konkrétní situaci a to např. akutní krizi, ohrožení, ubytování spojené s dalšími službami, hygienu, stravu, péči, samostatnost, osobní rozvoj, doprovod, tlumočení, volný čas, zapůjčení kompenzačních pomůcek a další užitečné rady a informace.

Pokud se zaměříme na konkrétní region, kterým Vsetín, tak dle internetového Katalogu sociálních služeb Zlínského kraje je v regionu Vsetín 11 poskytovatelů. Tito poskytovatelé nabízí služby: terénní, pobytové i ambulantní, to znamená, že jsou zde zastoupeny všechny služby, které jsou ukotveny v zákonu č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Poskytovatele a formu poskytování jsme přehledně zpracovali do tabulky, tak aby bylo zřejmé, kteří poskytovatelé poskytují jednotlivé formy sociálních služeb.

Tabulka 2 Poskytovatelé a forma poskytování sociálních služeb ve městě Vsetín

Poskytovatelé sociálních služeb	Forma poskytování		
	Pobytové služby	Ambulantní služby	Terénní služby
AGARTA, o. s.	X	✓	✓
Azylový dům pro ženy a matky s dětmi o. p. s	✓	✓	✓
Diakonie ČCE – středisko Vsetín	✓	✓	✓
Domov Jitka, o. p. s	✓	✓	X
Elim Vsetín, o. p. s	✓	✓	✓
Charita Vsetín	X	✓	✓
Letokruhy, o.p.s.	X	X	✓
Město Vsetín	X	X	✓
NA CESTĚ, z. S.	X	✓	X
Sociální služby Vsetín, p. o.	✓	X	X
Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín o.p.s.	X	✓	X

Zdroj: vlastní zpracování

Zpracovaný přehled v tabulce nám ukazuje, že jsou v regionu Vsetín zastoupeny všechny formy poskytování sociálních služeb. Ve větší míře se jedná o obecně prospěšné společnosti. Aby tento přehled byl ucelený, níže uvádíme, čím se jednotlivé organizace zabývají.

Občanské sdružení **AGARTA** má za cíl snižovat na co nejmenší míru rizika, které jsou spojené s užíváním drog. Zabývá se také terénními programy. Agarta. *Agarta* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.agarta.cz/onas.html>

Obecně prospěšná společnost **Azylový dům pro ženy a matky s dětmi** posláním je pomoci ženám a matkám s dětmi, které se dostanou do nepříznivé životní situace. Azylový dům pro ženy a matky s dětmi. *Azylový dům pro ženy a matky s dětmi* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: http://www.azylovydum.cz/azylovy_dum

DIAKONIE ČCE, středisko Vsetín pomáhá zvýšit kvalitu života sociálně potřebným lidem a to především seniorům, rodinám s dětmi a mládeží. Diakonie ČCE, středisko Vsetín. *Diakonie ČCE, středisko Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.diakonievsetin.cz/diakonie-vsetin/poslani-a-historie/>

Obecně prospěšná společnost **Domov Jitka** poskytuje lidem s mentálním a kombinovaným postižením žít podle většiny jejich vrstevníků. Domov Jitka. *Domov Jitka* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.domovjitka.cz/>

Obecně prospěšná společnost **Elim Vsetín** se zaměřuje na osoby, které zůstanou bez přístřeší, pracují také s lidmi, kteří jsou sociálně a zdravotně znevýhodněni. Věnují se také dětem a mládeži. Elim Vsetín. *Elim Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.elimvsetin.cz/informace-o-spolecnosti>

CHARITA Vsetín poskytuje podporu a pomoc lidem, kteří se ocitnou v nepříznivé sociální situaci. Charita Vsetín. *Charita Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.vsetin.charita.cz/O-nas/>

Obecně prospěšná společnost **Letokruhy** se zabývá péčí o seniory a o osoby se zdravotním postižením. Péče je specializována na osoby, které mají poruchy paměti a to z jakékoliv příčiny. Letokruhy jsou také kontaktním místem České alzheimerovské společnosti. Letokruhy. *Letokruhy* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.letokruhy-vs.cz/index.php/o-nas>

Spolek **NA CESTĚ** pomáhá dětem, mladým lidem a dospělým v případě, že se dostanou do složité životní situace. NA CESTĚ. *NA CESTĚ* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://jsmenaceste.cz/na-ceste>

Příspěvková organizace **Sociální služby Vsetín** poskytují služby lidem, kteří mají sníženou soběstačnost. Sociální služby Vsetín. *Sociální služby Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.sluzbyvsetin.cz/>

Obecně prospěšná společnost **Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín** nabízí vzdělávání a to v podobě kurzů. Poskytuje poradenství z oblasti sociální, právní a také z oblasti práce. Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín. *Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.vkci.cz/>

Přehled sociálních služeb a souvisejících služeb pro město Vsetín, střední Vsetínsko, Velkokarlovicko a Hornolidečsko nalezneme také na internetových stránkách Komunitního plánování péče Vsetínska, který byl financován operačním programem Lidské zdroje a zaměstnanost z fondu Evropské unie.

Se sociální prací se nesetkáváme pouze u poskytovatelů sociálních služeb. Sociální práci také vykonávají sociální pracovníci na Odboru sociálních věcí města Vsetín, kteří zajišťují činnosti jak v přenesené, tak i samostatné působnosti.

V přenesené působnosti plní povinnosti:

- dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí,
- vykonává sociální práci, která vede k řešení nepříznivé sociální situace a začleňování osob dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách a zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi,
- dle zákona č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích vydává parkovací průkazy,
- na základě zákona č. 167/1998 Sb. o návykových látkách ve znění pozdějších předpisů plní úkoly stanové obci,
- dle zákona č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin, které napomáhají výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti,
- dle zákona č. 582/2001 Sb. o organizaci a provádění sociálních zabezpečení ustanovuje nebo ruší zvláštního příjemce dávek důchodového pojištění,
- a také vykonává funkci veřejného opatrovníka pro osoby, které jsou omezeny ke způsobilosti k právním úkonům.

V samostatné působnosti zajišťuje:

- agendu přidělování městských bytů a to i bytů v domovech zvláštního určení tzn. domy s pečovatelskou službou,
- činnost Klubu důchodců,
- funkci zvláštního příjemce sociálních dávek, které vyplácí Úřad práce,
- dle zákona č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví tkz. sociální pohřby. Město Vsetín. *Město Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.mestovsetin.cz/odbor-socialnich-veci/os-1018/p1=6835>

Sociální práce je také vykonávána kontaktními pracovišti krajských poboček Úřadu práce České republiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

Kontaktní pracoviště krajských poboček Úřadu práce České republiky plní především tyto úkoly:

- v rámci správního řízení přiznávají dávky na základě rozhodnutí,
- evidují žádosti včetně údajů, které slouží k rozhodnutí o dávce, vše je vedeno v informačním systému,
- v případě, že má účastník řízení námitky, rozhodují o nich za předpokladu, že nebylo změněno původní rozhodnutí tzv. „autoremedura“,
- zpracovávají řádné a mimořádné dávky,
- exekuce na přiznané dávky,
- vedou agendu posuzování zdravotního stavu a to z důvodu nepojistných sociálních dávek,
- dávky péstounské péče. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

V konkrétním regionu je snaha nabídnout klientům všechny sociální služby, které stanovuje zákon o sociálních službách. Klienti nemusí za službami dojíždět a mohou je využívat ve svém regionu.

3 PROFESNÍ ETIKA A JEJÍ PROJEVY V SOCIÁLNÍ PRÁCI

Profesní etika je nedílnou součástí sociální práce. Považujeme za důležité uvést základní definice, které se profesní etiky týkají. Jsou to: morálka, hodnoty, etika a profese.

Morálka pochází z latinského slova *mos, moris*, to znamená mrav, zvyk, obyčej, zákon, povaha, mravnost. Z filozofického hlediska se jedná o oblast lidského chování a jednání, které je posuzováno ze stránky etických hodnot. (Goldmann, Cichá, 2004, s. 10)

Hodnota je pojem, který obecně znamená všechno, čeho si můžeme považovat a cenit. Avšak z hlediska filozofického hodnotu chápeme jako jev, děj a skutek v sociální oblasti, která určuje kladný či záporný smysl pro člověka nebo společnost. (Goldmann, Cichá, 2004, s. 10)

Etika je teoretická disciplína a je součástí filozofie. Tato disciplína je jednou z nejstarších a vznikla jako součást filozofie. Zabývá se chováním a jednáním člověka. Jedná se také o soustavu všeobecně známých pravidel, které tvoří podstatu společnosti, vymezují pozici člověka ve společnosti a také poskytují kritéria morálního jednání. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 59)

Profese je charakterizována jako povolání, odbornost anebo také jako odborné povolání, které je podloženo přípravou. (Matoušek, 2003, s. 22)

Etika sociální práce se neobjevuje příliš v České republice v odborné literatuře. Západní Evropa v posledních dvaceti letech může hovořit o opaku. Pro západ Evropy je toto téma velmi aktuální, a to i v odborných diskuzích. Hlavní příčina, která zvýšila zájem o etiku, je spatřována v diskuzích, které poukazují na morální selhání sociálních pracovníků. Další příčinou je také omezení zdrojů, nové technologie. Sociálním pracovníkům tyto diskuze velmi pomáhají, a to hlavně v orientaci při rozhodování. (Matoušek, 2003, s. 23)

Sociální pracovník a etika společnosti je stejná jako etika majoritní společnosti. Je důležité, aby sociální pracovník znal etické postoje skupin obyvatel a jejich původ. Sociální pracovníci při práci si vystačí s etickými zvyklostmi a normami společnosti. Klienti jsou posuzováni dle skutečných nebo zamýšlených skutků. Musí však uznávat některé etické zásady, které patří k tomuto povolání (Novotná, Schimmerlingová, 1992, s. 109)

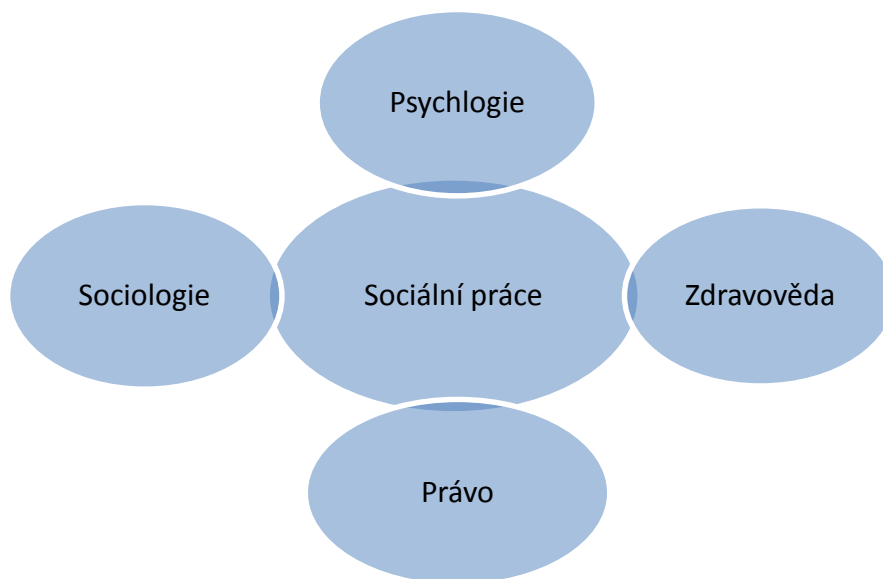
V kodexu profesionální etiky sociálních pracovníků je zahrnuta etika sociální práce. Mezinárodní federace sociálních pracovníků zpracovala „Mezinárodní etický kodex pro

profesionální sociální pracovníky.“ Plenární federace jej v roce 1976 schválila na jeho shromáždění. Tento kodex a národní kodexy jsou do určité míry společné a tvoří tak zvanou „filozofii sociální práce“. (Novotná, Schimmerlingová, 1992, 110)

Matoušek ve své publikaci uvádí, že při provozování sociálních služeb je potřebná profesionalita. Ale také i jiné profese, které poskytují obslužnou práci a to např. ošetřovatelky nebo i práce, které nejsou kvalifikované. Sociální pracovníci, kteří jsou profesionály, pracují s klienty, poskytují rady, informace, jsou zástupci a také poskytovateli jiných odborných služeb. Sociální pracovník musí mít znalosti ze sociologie, psychologie, zdravotní, práva a sociální politiky. Také diagnostikuje potřeby určitých lidí a navrhuje řešení. V případě, že klient potřebuje psychologické, zdravotní, právní či jiné odborné služby, sociální pracovník klientovi poskytne kontakt na odborníka, který se touto problematikou zabývá. (Matoušek, 2001, s. 180)

Ve výše uvedené publikaci *Základy sociální práce*, Matoušek znázornil do přehledného grafu Professionalitu sociálního pracovníka. Představuje, jaké základní znalosti by měl mít sociální pracovník v sociální práci, ať už jsou to znalosti ze sociologie, zdravotní, práva a sociální politiky. Graf je jednoduše zpracovaný a přehledný. (Matoušek, 2001, s. 180)

Obrázek 1 Professionalita sociální práce

Zdroj: Oldřich Matoušek a kol. *Základy sociální práce*, 2001, s. 180

Na grafu názorně vidíme, v jakých oblastech by se měl sociální pracovník orientovat a také mít patřičné znalosti z těchto oblastí. Z tohoto důvodu se domníváme, že právem je sociální pracovník pokládán za profesionála ve své práci. Pokud se ale zamyslíme nad tím, jaké nároky jsou kladeny na sociální pracovníky, ať už z hlediska vzdělání, znalostí, dovedností, psychické odolnosti, tak platové ohodnocení těmto požadavkům v mnoha organizacích, které poskytují sociální služby, neodpovídá.

3.1 Etika sociální práce a její role v jednání s klienty sociální práce

V této podkapitole se budeme zabývat etikou sociální práce a její rolí v jednání s klienty sociální práce. Role etiky v jednání s klienty sociální práce je velmi důležitou součástí z profesionálního hlediska. V dnešní době je etika jako předmět součástí studia, jak na vyšších odborných školách, tak i na vysokých školách. Cílem tohoto předmětu je seznámit studenty s dovednostmi a znalostmi z oblasti etiky jako filozofické disciplíny.

Gluchman (2008, s. 116) uvádí, že *v podstatě je možné vyčlenit tři základní stanoviska k problematice sociální etiky, a to filozofické, teologické a sociologické. V rámci filozofických přístupů k sociální etice je možné uvést například názor Arna Arzenbachera, který charakterizuje sociální etiku jako etiku, v které vždy jde o společný cíl, o společné dobro, které se má realizovat ve spolupráci s více lidmi.* (překlad vlastní)³

V případě, že se člověk rozhodne, stát sociálním pracovníkem, bere na sebe vůči zaměstnavateli povinnosti, které tato profese přináší. Pohybuje se v právní sféře a má povinnosti, které formuluje právní systém, zaměstnavatel a profesní standardy. Tím, že sociální pracovník pracuje s klienty a zasahuje do jejich životů, je nutné, aby jeho práce byla zákonná. Klienti musí mít zajištěnou ochranu, a to z důvodu, že sociální pracovník zjišťuje detaily z jejich života. (Matoušek, 2003, s. 44-45)

Matoušek (2003, s. 46-47) ve své knize představuje typologii přístupů k praxi, které definovala Banksová (1995,1998). Jedná se o tyto čtyři typy:

³ V podstate možno vyčleniť tri základné stanoviská k problematike sociálnej etiky a to filozofické, teologické a sociologické. V rámci filozofických prístupov k socialnej etike možno uviesť napríklad názor Arna Arzenbachera, ktorý charakterizuje sociálnu etiku jako etiku, v ktorej vždy ide o spoločný cieľ, o spoločné dobro, ktoré sa má realizovať v spolupráci viacerých ľudí. (Gluchman, 2008, s. 116)

- angažovaný sociální pracovník,
- radikální sociální pracovník,
- byrokratický sociální pracovník,
- profesionální pracovník.

Angažovaný sociální pracovník v práci s klienty prosazuje morální hodnoty. Zachází s klienty jako s lidmi, se kterými žije, má pro ně pochopení a respektuje je. Je přesvědčen, že by se měl o ně starat jako o své přátele. Považuje se za člověka a nebere svou osobu jako sociálního pracovníka. V souvislosti s dnešní praxí by sociální pracovník mohl čelit obvinění, že se některým klientům straní, nebo může vzniknout vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem, popřípadě může dojít k vyhoření.

Radikální sociální pracovník stejně jako předchozí typ při své práci prosazuje vlastní morální hodnoty. Při práci s klienty mu nejde o jejich péči, ale transformaci zákonů z oblasti sociální práce a praxe, která považuje za křivdu.

Byrokratický sociální pracovník - záměrem sociální práce je zacházení s člověkem v jejich zájmu. Jeho role spočívá v zacházení i v utvoření mylného dojmu osobní péče o klienta. Sociální pracovník se nesmí cítit vinen za to, že s klienty manipuluje.

Profesionální pracovník je profesionálem, který má vzdělání v oboru, řídí se etickým kodexem a jeho totožnost je tvořena členstvím v profesi. Na prvním místě sociálního jsou pracovníka práva a také zájem klientů. Klienta bere jako svého kolegu a má k němu osobitý přístup. Působí na klienta tím, že upevňuje jeho práva. Klient má možnost si stěžovat také díky vztahům k sociálnímu pracovníkovi má větší moc. (Matoušek, 2003, s. 46)

Zde vidíme, jak se tyto čtyři typy prolínají, ať už z hlediska morálních hodnot, sociálního práva a vztahu sociálního pracovníka a klienta. Dále si představíme Modely způsobů praxe v sociální práci, které Matoušek představil ve své knize dle Banksové (1995).

Tabulka 3 Modely způsobů praxe v sociální práci

	Profesionální	Byrokratický	Angažovaný	Radikální
pojetí sociálního pracovníka	profesionál	úředník/technik	rovnocenný partner	rovnocenný partner
zdroj moci	profesionální expertizy	role v organizaci	kompetence jednat v dané situaci	kompetence jednat v dané situaci
pojetí uživatele služby	klient	konzument péče (vybírá si z předložených možností)	rovnocenný partner	rovnocenný partner
na co se klade důraz	individuální vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem	služební opatření (postupy)	individuální zmocnění	společenská změna
čím se sociální pracovník řídí	profesní etický kodex	pravidla zaměstnavatele	osobní přesvědčení	ideologie
základní principy	právo klienta na seburčení akceptace důvěra	povinnost organizace spravedlivě distribuovat zdroje a podporovat veřejné blaho	empatie, opravdovost, ryzost úmyslů	růst uvědomění, kolektivní akce
vhodná organizace	tam, kde je vysoký stupeň autonomie (např. soukromá praxe)	byrokratická organizace	nezávislá nezisková organizace, svépomocná skupina	nezávislá nezisková organizace, svépomocná skupina, nátlaková organizace

Zdroj: Oldřich Matoušek a kol., *Metody a řízení sociální práce*, 2003, s. 47

Člověk, který má vlastní morální a profesní zásady se ztotožňuje s rolí profesionála. Přijímá práci sociálního pracovníka v organizaci, která je specifická určitými povinnostmi. Zásady etiky obsahují všechny součásti, ale více důležitá je profesionalita, a to jak k zaměstnavateli, tak i k sociální změně. (Matoušek, 2003, s. 47)

Sarah Banks⁴, kterou v práci zmiňujeme, je autorkou několika učebnic a to hlavně v oblasti profesní etiky.

V této podkapitole jsme se snažili shrnout etiku sociální práce, a jaká je role etiky v jednání s klienty sociální práce. Domníváme se, že etiku sociální práce by měl každý pracovník brát jako závazek, měl by také být zodpovědný za své jednání a konání při své práci.

3.2 Etický kodex jako základ profesní etiky sociálního pracovníka

Dalším, z důležitých dokumentů v sociální práci, je Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, který byl vydán Společností sociálních pracovníků České republiky. Nejdříve se však budeme zabývat tím, co předcházelo vzniku etického kodexu.

Vznik Mezinárodní federace sociálních pracovníků⁵ se datuje k roku 1956, místem vzniku byl Mnichov. Mezinárodní federaci sociálních pracovníků předcházel Mezinárodní stálý sekretariát pro sociální práci a to v letech 1926-1940. Sociální revue. *Sociální revue* [online].[2015-12-17] Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/mezinarodni-federace-socialnich-pracovniku>

Kodex vznikl již v roce 1976, k jeho přepracování dochází v roce 1988 Mezinárodní federací sociálních pracovníků. Rok 1990 byl rokem, kdy byla ustanovena Deklarace etických principů sociální práce, o dva roky později dochází ke sjednocení návrhů. Dokument obsahuje devět zásad sociální práce a tím jsou: nezávislost, osvobození od represe a podřadných životních podmínek, protidiskriminační přístup, demokracie a lidská práva, spoluúčast klientů, ochrana integrity klientů, sebeurčení, odpor proti násilí a osobní zodpovědnost.

Zásady směřují k práci sociálního pracovníka s klientem. A to v souvislosti s lidskými právy a vysokými požadavky na charakter sociálního pracovníka. Je potřebné, aby klient

⁴ Sarah Banks – je profesorkou na Univerzitě v Durhamu. Zabývá se filozofií, sociální historií a sociální prací. Mezi její zájmy patří profesní etika, komunitní rozvoj, komunitní participativní výzkum a práce s mladými lidmi.

⁵ Angl. The International Federation of Social Workers, IFSW.

byl aktivní při řešení jeho případu. Zásada „osobní zodpovědnost“ se nejvíce týká sociálního pracovníka z důvodu práce s klientem. (Gulová, 2011, s. 40)

Etický kodex sociálních pracovníků ČR, který je platný od 1. ledna 1995 obsahuje následující hlavní části:

1. Etické zásady.
2. Pravidla etického chování sociálního pracovníka, která jsou rozdělena na části:
 - ve vztahu ke klientovi, ve vztahu ke svému zaměstnavateli, ve vztahu ke svým kolegům, ve vztahu ke svému povolání a odbornosti, ve vztahu ke společnosti.

Etické zásady Etického kodexu jsou dále rozděleny na části, které obsahují:

- založení sociální práce na hodnotách demokracie, lidských právech,
- lidská práva a jejich dodržování ze strany sociálního pracovníka a to na základě Charty lidských práv Organizace spojených národů, Úmluvy o právech dítěte,
- mít úctu ke klientovi nehledě na to, co přináší společnosti, barvy pleti, věku, zdravotnímu stavu, sexuální orientaci, náboženskou a politickou příslušnost,
- uznávání práva člověka na sebeuplatnění, a to v takovém rozsahu, aby nedošlo k restrikci jiných osob,
- sociální pracovník podporuje jednotlivce, skupiny, komunity, dobrovolné společenské organizace,
- sociální pracovník upřednostňuje svou profesionální odpovědnost před soukromím, a také musí být z jeho strany zajištěna odborná úroveň v co nejvyšší míře.

Pravidla etického chování sociálního pracovníka je rozděleno na pět částí.

„Ve vztahu ke klientovi“

Sociální pracovník by měl vést klienta k odpovědnosti. Chovat se tak, aby klient nebyl diskriminován. Hájit jeho práva na soukromí a důvěrnosti. Vyžadovat od klienta data a informace, které souvisí s jeho potřebami. Zachovat mlčenlivost, pokud se nejedná o osobu s omezenou způsobilostí k právním úkonům anebo v případě, že mohou být ohroženy další osoby. Umožnit účastníkům správního řízení nahlížet do spisu. Starat se aby klientovi byly poskytnuty všechny dávky sociálního zabezpečení a také služby, na které má právo, ať už u organizace ve které pracuje anebo od jiných zdrojů. Informovat klienta o povinnostech, které plynou z poskytovaných služeb a dávek. Být klientovi nápomocen při řešení jeho

problémů, které souvisí i s jinou součástí života. Snažit se klienta začlenit do průběhu jeho problémů.

„Ve vztahu ke svému zaměstnavateli“.

Sociální pracovník ve vztahu ke svému zaměstnavateli by si měl plnit své povinnosti a závazky. Tak aby mohli sociální pracovníci prosazovat tento kodex, zaměstnavatel musí vytvořit k tomu vhodné podmínky. V sociální politice usilovat o změny, usilovat o změny v pracovních postupech a praktikovat je v co nejvyšší míře při poskytování sociálních služeb.

„Ve vztahu ke svým kolegům“.

Sociální pracovník by měl uznávat vědomosti a praxi ostatních kolegů a odborníků, měl by spolupracovat s odborníky tak, aby bylo možné zkvalitnit nabízené sociální služby. Respektovat názory i jiných kolegů, odborníků a také dobrovolníků. Sdělovat námítky na vhodném místě a rozumným způsobem.

„Ve vztahu ke svému povolání a odbornosti“.

Sociální pracovník by se měl starat o udržování a zvyšování významu svého povolání. Zvyšovat efektivitu sociální práce a aplikovat nové metody a přístupy v sociální práci. Nedovolit, aby sociální práce byla vykonávána neodborníkem. Vzdělávat se a cvičit tak, aby si uchoval svou odbornost a způsobilost. Užívat ke svému odbornému růstu vědomosti a praxe kolegů, odborníků a opačně své vědomosti a praxi používat v komplexní oblasti sociální práce.

„Ve vztahu ke společnosti“.

Sociální pracovník je povinen a má právo varovat občany a kompetentní orgány na praktiky, které společnost, vláda nebo organizace používají k trápení lidí a není jejich snahou o ukončení. Snaží se o vylepšení podmínek a sociální spravedlnosti a to tak, že iniciuje změny v legislativě, politice a i v mezinárodní politice. Připomíná, že také lze zdroje rozdělit spravedlivěji a je nutné, aby došlo k zajištění přístupu ke zdrojům pro ty, kteří to potřebují. Rozšiřuje možnosti, tak aby kvalita života pro všechny lidi a především pro osoby, které jsou znevýhodněné a postižené. Zdokonaluje podmínky, které zvyšují respekt ke kulturám, které vytvořilo lidstvo. (Matoušek, 2003, s. 369-371)

Etický kodex je důležitý pro každého sociálního pracovníka. Hlavním přínosem pro každou organizaci, poskytovatele sociálních služeb, by mělo být jeho dodržování

a respektování ze strany pracovníků, kteří vykonávají sociální práci s klienty. Jeho respektování neprobíhá jen při práci s klienty, ale také např. ve vztahu ke kolegům, společnosti apod.

3.3 Sociální práce a sociální pedagogika v etických souvislostech a jejich vliv na profesi

Jak jsme již uvedli na začátku diplomové práce podobnost disciplíny sociální práce a sociální pedagogiky spatřujeme hlavně v práci s cílovými skupinami, a to např. s dětmi, rodinami, dospělými, seniory. Rozdílnost však vidíme při metodách práce a jejich cílech.

Sociální pedagogika se převážně zaměřuje na prevenci a kompenzace. V práci postupuje převážně z oblasti pedagogiky volného času. Vzhledem k tomu, jaký postupný vývoj zažívá sociální práce, tak je popředu v teoretické rovině i praxi. (Gulová, 2011, s. 70)

Sociální práce a sociální pedagogika se potkávají, ale i přesto si tyto disciplíny udržují osobitost. Například v Německu se tyto dvě disciplíny vzájemně propojují. U nás je sociální práce chápána jako zásah do složité situace klienta, do situace jedinců a skupin, které nejsou motivovány ke změnám. (Gulová, 2011, s. 70)

Vztah sociální práce a sociální pedagogiky se dají spojit následovně: stejným záměrem sociální práce a sociální pedagogiky je, aby si člověk dokázal pomoci sám (identita), sociální práce není součástí pedagogiky, ale je prvkem výchovy (neslučitelnost), pomoc je společná jak pro sociální práci, tak i sociální pedagogiku (zdůraznění) a systém sociální pomoci sociální práce a sociální pedagogiky směřuje k jejímu účelnému uspořádání (konvergence). (Mühlpachr, 2004, s. 57)

Stejně jak v sociální práci, tak i v oblasti sociální pedagogiky by měla být při práci s klienty uplatňována etika. Sociální pracovník a sociální pedagog jsou ve své profesi vystavováni fyzické a psychické únavě a ta mnohdy zasahuje do jejich soukromí.

V případě, že pracovníci v pomáhajících profesích (profesionálové, ale také i dobrovolníci) nedokáží zvládnout pracovní stres, jsou ohroženi syndromem vyhoření. K syndromu vyhoření hlavně přispívá vzájemné působení podmínek, které vytvořila organizace pro pracovníky k jejich práci. Neurčitá příčina vzniku syndromu vyhoření může

být také způsobena nároky a pravidelným kontaktem s klienty, kteří jsou uživateli sociálních služeb. (Matoušek, 2003, s. 56)

Syndrom vyhoření se projevuje změnou v chování. Matoušek ve své knize uvádí, jaké jsou charakteristické projevy syndromu vyhoření:

- vztah ke klientům není angažovaný, klientům se vyhýbá a nechce mít s nimi kontakt, příp. konflikty s nimi: klient se v očích pracovníka mění v „případ“, nebo dokonce jen „příznak“,
- lpění na zavedených a standartních postupech, je necitelný k potřebám klientů, není schopen k práci přistupovat tvořivě,
- své práci věnuje minimum energie, mimopracovním aktivitám se věnuje více, než své práci,
- preferuje jiné aktivity, před aktivitami, které si žádají kontakt s klientem,
- důraz na: pracovní pozici, služební postup, formální pravomoci, plat a výhody, které vyplývají ze zaměstnání,
- úvahy o tom zda je služba účinná, příp. i o budoucnosti klientů, převládá skepse,
- častá pracovní neschopnost, neplacené volno, někdy i těhotenství,
- s kolegy komunikuje omezeně a má s nimi občas konflikty,
- vyčerpání a pocit, že není sám sebou,
- zneužívání klientů, ale to jen ojediněle.

Profese pedagogického pracovníka je těžká a to se projevuje po jeho zdravotní stránce. Pracovníci jsou fyzicky a psychicky vyčerpáni a také se u nich projevuje tzv. „sociální únava“. Příčinou je vysoká míra sociálních kontaktů a neustálá komunikace. Tyto problémy zasahují do života pracovníka (rodinného i soukromého) a může dojít až k jeho izolaci. Problémem může být také i pracovní doba, která je nepravidelná. (Kraus, 2008, s. 202)

Sociální práce a sociální pedagogika jsou obory, které se studují na vysokých školách zvlášť, s tímto souhlasí i většina odborníků v této oblasti. (Mühlpachr, 2004, s. 57)

Práce s lidmi v jakékoliv podobě je velmi náročná. Pracovníci, kteří pracují a jsou v pravidelném kontaktu s lidmi, kteří jsou sociálně znevýhodnění, postižení atd., jsou vystaveni náročnému pracovnímu nasazení. Proto se můžeme domnívat, že v zařízeních, které poskytují sociální služby, se často setkáváme s opakujícími se nabídkami pracovních

míst sociálního pracovníka nebo pracovníka v sociálních službách. Ne každý pracovník tuto práci dlouhodobě zvládne a to jak z fyzického či psychického hlediska.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Teoretická část byla zaměřena na to, jakým způsobem je odborníky vnímána sociální práce, její realizace, jaký má význam pro společnost a jak je v konkrétním regionu zastoupena v organizacích a institucích. Dále jsme se věnovali etice sociální práce při práci s klienty, etickému kodexu sociálních pracovníků a etice sociální práce a sociální pedagogiky a jejími projevy na profesi.

V této části diplomové práce se zabýváme charakteristikou výzkumu a jeho vyhodnocením, a také zpracováním výsledků dotazníkového šetření. Zabýváme se také odbornou literaturou, která se věnuje kvantitativnímu výzkumu.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Výzkum jsme zaměřili na sociální pracovníky, kteří vykonávají sociální práci v regionu Vsetín. Vsetín je správním obvodem obcí s rozšířenou působností. Zajímalo nás, zda je vždy uplatňována etika sociální práce při práci s jednotlivci, rodinou, skupinou a komunitou.

Dotazníkové šetření probíhalo u sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách, kteří vykonávají sociální práci v zařízeních, organizacích a institucích v regionu Vsetín.

Než začneme zkoumat výzkumný problém, který musíme před začátkem práce stanovit, musíme získat, co nejvíce informací z této oblasti. Jako základ považujeme studium odborné literatury, dále ke studiu použijeme časopisy, encyklopedie, slovníky aj. Dalšími zdroji, které ke studiu můžeme použít je internet, který obsahuje velké množství informací. (Chráška, 2007, s. 12)

Gavora (2008, s. 54-55) vymezil tři typy výzkumných problémů a to: *deskriptivní, relační a kauzální*. **Deskriptivní (popisné) výzkumné problémy** obvykle hledají odpověď na otázku „jaké to je?“. *Deskriptivní výzkumný problém zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Při takovémto výzkumu se obvykle používá jako výzkumná metoda pozorování, škálování, dotazník nebo interview.* **Relační (vztahové) výzkumné problémy** dávají do vztahu jevy nebo činitele. **Kauzální výzkumné problémy.** Tento typ

výzkumných problémů zjišťuje kauzální (příčinné) vztahy. Zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku. (překlad vlastní)⁶

Tak aby výsledky výzkumu byly věrohodné, zaměřili jsme se na sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách, kteří pracují s jednotlivci, rodinami, skupinami nebo komunitou v regionu Vsetín. Vymezili jsme si výzkumný problém: *Je vždy pracovníky v sociálních službách uplatňována etika sociální práce při práci s jednotlivci, rodinou, skupinou nebo jednotlivci?*

Nepopisujeme metody, činnosti a postupy sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách v zařízeních, organizacích a institucích, ale cílem naší diplomové práce je zjistit, zda tito pracovníci vždy při své práci s jednotlivci, rodinou, skupinou, komunitou, uplatňují etiku sociální práce v zařízeních poskytujících sociální službu se zaměřením na region Vsetín. Také nás zajímalo, zda je pro pracovníky obtížné uvažovat při práci s klienty eticky.

4.2 Hypotézy výzkumu

Před začátkem výzkumu jsme stanovili hypotézy, které po vyhodnocení dat z výzkumu buď potvrdíme, nebo vyvrátíme.

Gavora (2006, s. 63) *hypotézu definuje jako vědecký předpoklad. To znamená, že byla vyvozená z vědecké teorie – z toho co je o daném problému teoreticky správné. Dobré hypotézy si vyžadují mnoho načtené literatury a velmi mnoho přemýšlení. Dále může hypotéza vzniknout na základě osobní zkušenosti zkoumatele jeho pozorování a predikce. Při tvorbě hypotéz se uplatňuje invence a důmyslnost autora. (překlad vlastní)⁷*

⁶ Deskriptívne (opisné) výskumné problémy obyčajne hľadajú odpoveď na otázku „aké to je?“. Deskriptívny výskumný problém zisťuje a opisuje situáciu, stav alebo výskyt určitého javu. Pri takomto výskume sa obyčajne používa ako výskumná metóda pozorovanie, škálovanie, dotazník alebo interview. Relačné (vzťahové) výskumné problémy dávajú do vzťahu javy alebo činitele. Kauzálne výskumné problémy. Tento typ výskumných problémov zisťuje kauzálne (příčinné) vztahy. Zisťuje príčinu, ktorá viedla k určitému dôsledku. (Gavora, 2008, s. 54-55)

⁷ Hypotéza je vedecký predpoklad. To znamená, že bola vyvozená z vedeckej teórie – z toho, čo je o danom probléme teoreticky spracované. Dobré hypotézy si vyžadujú veľa čítanie literatúry a veľa premýšľania. Ďalej môže hypotéza vzniknúť základe osobnej zkušenosti skúmateľa, jeho pozorovania a predikcie. Pri tvorbe hypotéz sa uplatňuje invencia a dômyselnosť autora. (Gavora, 2006, s. 63)

Výzkumný problém, který je specifikován, je prostudována odborná literatura a je vytvořena představa o výzkumné oblasti má výzkumník již představu o problému, který chce sledovat. Z tohoto důvodu si může výzkumník vytvořit předběžný názor na spojitosti, které jsou mezi proměnnými, také souvislosti mezi studovanými jevy, a v poslední řadě na východiska problému, který je zkoumán. Výzkumník tyto názory sděluje formou hypotéz. (Pelikán, 2007, s. 42-43)

Stanovili jsme si následující hypotézy, které budeme v diplomové práci ověřovat. Jedná se o následující hypotézy:

1 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je stejně uplatňována etika sociální práce

1 H_A Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivcem a rodinou, je etika sociální práce uplatňována rozdílně.

2 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je stejně uplatňována etika sociální práce.

2 H_A Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je etika sociální práce uplatňována rozdílně.

3 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je stejně obtížné uvažovat eticky.

3 H_A Předpokládáme, že obtížnost etického uvažování v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je rozdílná.

4 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je stejně obtížné uvažovat eticky.

4 H_A Předpokládáme, že obtížnost etického uvažování v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je rozdílná.

4.3 Druh výzkumu, výzkum a etika

V této podkapitole se zabýváme druhem výzkumu a etikou výzkumu. Jako první se však budeme zabývat druhem výzkumu. Vybrali jsme si metodu kvantitativního výzkumu. Respondenty výzkumu jsou sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách pracující v organizacích, institucích regionu Vsetín. Kvantitativní výzkum se zabývá větším množstvím respondentů. Tato metoda výzkumu byla vybrána záměrně, aby nám umožnila zkoumat a lépe pochopit problematiku vybraného problému.

Pedagogický výzkum můžeme vymezit jako činnost, která je systematická a záměrná. Jedná se o metodu, která ověřuje hypotézy. Ověřují se hypotézy mezi vztahy a pedagogickými jevy. (Chráška, 2007, s. 12)

Etika ve výzkumu je také důležitou součástí a neměla by být opomíjena. Každý výzkumník by měl přistupovat k budoucím respondentům velmi citlivě. Nikdo nemá rád, když se k nám někdo chová necitelně.

Jak jsme již nastínili, v této podkapitole se také věnujeme etice ve výzkumu. V minulém století od 40. do 70. let probíhala velká řada studií. Tyto studie v dnešní době by nesměly být prováděny. V této době se lidem, kteří se účastnili těchto studií, běžně lhalo, používali se elektrošoky, skupiny byly štvány proti sobě, aby docházelo k bojům a také strašili účastníky smrtí. Vůbec netušili, že jsou oběťmi studie. V současnosti je kladen velký důraz na etiku při výzkumu a je považována za důležitou. Jednak chrání respondenty, kteří nám pomáhají při výzkumu, a proto si od nás zasluhují, aby byli respektováni. (Walker, 2013 s. 56)

4.4 Způsob výběru výzkumného souboru

Výběr respondentů vychází z určité skupiny, kterou jsme vybrali do výzkumu. Tato skupina je tvořena sociálními pracovníky, pracovníky v sociálních službách, kteří vykonávají sociální práci. Tito respondenti nebyli vybráni náhodným výběrem, ale šlo o strategický výběr. Vybrané osoby vyhovovaly základním kritériím, které byly pro tento výzkum nezbytné a důležité. Zejména šlo o jejich praxi a zkušenosti v sociální práci v zařízeních, organizacích a institucích, ve kterých vykonávají sociální práci nebo poskytují sociální služby. Podle Gavory (2008, s. 79) se *záměrný výběr uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, tj. takových znaků základního souboru, které jsou*

důležité pro dané zkoumání. Při tomto se výzkumník opírá o pedagogickou teorii, svoje zkušenosti a úsudek. (překlad vlastní)⁸

Oslovili jsme celkem 105 respondentů, kteří poskytují sociální služby a pracovníky vykonávající sociální práci. Sociálních pracovníků se zúčastnilo 50 a pracovníků v sociálních službách se zúčastnilo 10 a další 3 pracovníci, kteří pracují v sociálních službách, ale nevykonávají přímo sociální práci. Ve vyhodnocení dat z dotazníkového šetření jsme pracovali s odpověďmi sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách, protože četnost odpovědí pracovníků v sociálních službách byla nízká a nebyla dostatečná k vyhodnocení výzkumu.

4.5 Vybraná technika sběru dat

Tak abychom získali co nejvíce respondentů, zvolili jsme formu dotazníkového šetření. Otázky v dotazníkovém šetření jsme použili otevřené, uzavřené a polouzavřené. Dotazník byl zpracován elektronickou formou a byl zcela anonymní. Probíhal v měsíci únoru a březnu 2016. Vypracovali jsme dotazník pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách, který jsme rozeslali elektronickou poštou. Požádali jsme pracovníky, kteří vykonávají sociální práci v organizacích, institucích v regionu Vsetín. Elektronické adresy na organizace jsme získali prostřednictvím internetu, a to z Katalogu sociálních služeb ve Zlínském kraji. Elektronické adresy institucí jsme získali vyhledáním na internetu na příslušných stránkách institucí.

Dotazník je považován za výzkumnou techniku, která je nejpoužívanější. Nejedná se pouze o pedagogickou techniku, ale používá se i v jiných šetřeních, které se zabývají lidskou bytostí, a to např. v sociologických, psychologických aj. šetřeních. Základem dotazníku je od respondentů získávat data, informace, názory k problematice, která zajímá dotazujícího. Na otázky, které jsou položeny, se odpovídá písemně. (Pelikán, 2007, s. 104-105)

⁸ Zámerný výber sa uskutočňuje na základe určenia relevantných znakov, tj. tých znakov základného súboru, ktoré sú dôležité pre dané skúmanie. Při tomto sa skúmatel' opiera o pedagogickú teóriu, svoje skúsenosti, vedomosti a úsudok. (Gavora, 2008, s. 79)

O této metodě se často zdůrazňuje, že nestanovuje skutečnosti o respondentech. Ale stanovuje pouze to, jak respondenti vidí sami sebe anebo jak chtějí být viděni. (Chrásková, 2007, s. 164)

4.6 Analýza dat

Data, která jsme získali dotazníkovým šetřením, jsme přehledně zpracovali do tabulek a grafů. Následující podkapitoly se věnují charakteristice respondentů a etikou v jednání sociálního pracovníka.

Punch (2008, s. 84) ve své publikaci uvádí 2 náležitosti, které máme mít na paměti při analýze dat. V případě, že se jedná o složité množiny dat, je průběh progresivní rekapitulace a destilace dat, tak aby byla možnost dojít k zakončení týkající se závislosti mezi proměnnými. Na počátku jsou odpovědi všech respondentů, a to u každé položky uvedené z dotazníku. Jde o velmi složitou množinu. Každý respondent po 4 kroku získá výsledek každé proměnné, a proto se množina dat stala jednodušší. V analýze lze pokračovat v bádání proměnných a jejichmi vztahy. Dané výzkumné otázky se s daným souhlasem progresivně sumarizují a data se destilují.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO ZPRACOVÁNÍ

Data, která jsme získali dotazníkovým šetřením, jsme zpracovali přehledně do grafů a tabulek. Byla zpracována prostřednictvím programu Excel. Celkově bylo respondentům položeno 10 otázek. Jako první se věnujeme zpracování demografických údajů o respondentech. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 63 (100%) respondentů z různých organizací a institucí v regionu Vsetín. Jako první jsme do grafů zpracovali demografické údaje o respondentech. Další zpracování otázek popisujeme v dalších podkapitolách.

Gavora (2007, s. 11) uvádí ve své publikaci jednu z možných definicí výzkumu. *Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkum potvrzuje, nebo vyvrací stávající poznatky, anebo se získávají nové poznatky.* (volně podle P. D. Leedyho In Gavora) (překlad vlastní)⁹ Dále Gavora (2007, s. 11) uvádí, že *výzkum je především způsob myšlení. Problémy, které se s ním řeší, jsou obvykle vážné, hluboké nebo rozsáhlé, takže je není možné řešit rychle, na jedno posezení. Výzkum tedy není metodologická „jednohubka“. Aby se problém vyřešil, často si vyžaduje soustředění anebo opakování činnosti. Proto definice uvádí, že je to činnost systematická.*

5.1 Charakteristika respondentů

V této podkapitole se zabýváme demografickými údaji respondentů. Respondenti dle pohlaví a věku jsou graficky znázorněni. Dále jsme do tabulek zpracovali jaká je, právní formu organizací ve které pracovníci pracují, jakou funkci pracovníci v organizaci zastávají, jaký typ sociálních služeb organizace poskytují a zda pracují s jednotlivci, rodinou, skupinou nebo komunitou.

Celkový počet, který se zúčastnil dotazníkového šetření - 63 respondentů, a to v různém věkovém rozmezí od 20-30, 31-40, 41-50, 51-60. Z celkového počtu respondentů bylo 60

⁹ Výskum je systematický spôsob riešenia problémov, ktorým sa rozširujú hranice vedomostí ľudstva. Výskumom sa potvrdzujú či vyvracajú doterajšie poznatky, alebo sa získavajú nové poznatky. Výskum je predovšetkým spôsob myslenia. Problémy, ktoré sa s ním riešia, sú obvyčajne vážne, hlboké alebo rozsiahle, takže ich nemožno riešiť rýchlo, na jedno posedenie. Výskum teda nie je metodologická „jednohubka“. Aby sa problém vyriešil, často si vyžaduje sústedenú alebo opakovanú činnosť. Preto definícia uvádza, že je to činnosť systematická. (Gavora, 2007, s. 11)

(95%) žen a 3 (5%) muži. Z toho vyplývá, že sociální práci vykonává více žen než mužů. Počet respondentů dle pohlaví jsme znázornili v grafu (obr. 2), který nám naše zjištění představuje.

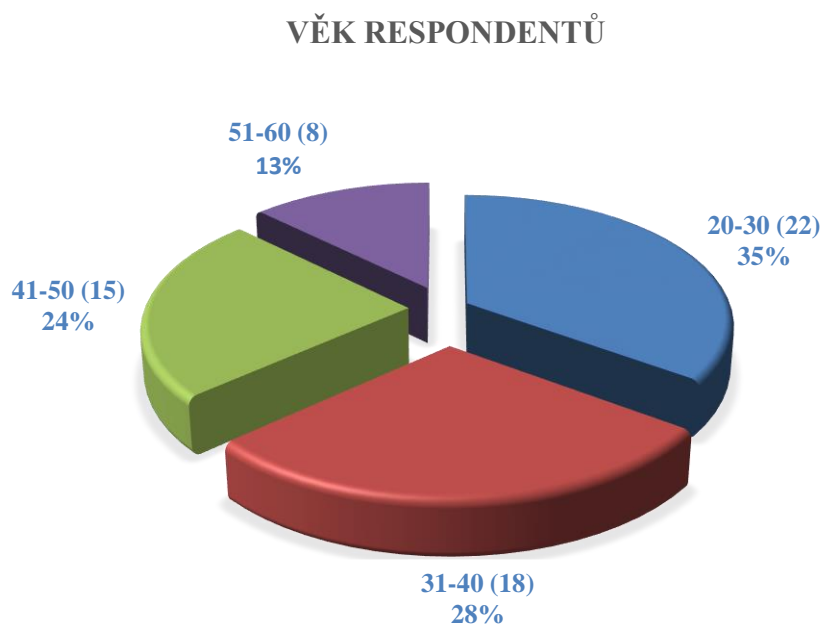
Obrázek 2 Počet respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Do dalšího grafu jsme zpracovali věk respondentů. Respondenti ve věku 20-30 let - 22 (35%) respondentů, 31-40 let – 18 (28%) respondentů, 41-50 let – 15 (24%) respondentů a v rozmezí 51-60 let – 8 (13%) respondentů. Průměrný věk těchto respondentů je 41 let.

Obrázek 3 Věk respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Ať už se jedná o zaměstnance nebo studenty sociální práce, tak je velmi značná převaha žen. Nabízí se nám, že můžeme nacházet odpovědi ve zvláštnostech sociokulturního pohlaví sociálních pracovníků, pracovníc, které označujeme jako gender. Psychologické dny 2004. *Psychologické dny 2004* [online]. [2016-03-16] Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/paulik.pdf>

Pedagogický slovník charakterizuje gender jako pohlaví (překlad z angličtiny). U nás je tento termín spojován s gender studies či gender identita. Pokud se zaměříme na gender identitu, tak se jedná o ženskou nebo mužskou identitu jedince, pocit žensství nebo mužství, který je utvářen cca od 2-3 let, tzn., že v tomto rozmezí děti již chápou svou pohlavní příslušnost. Gender studies nemá český ekvivalent. Jedná se o vědní obor, který se zabývá identitou a jejími odlišnostmi, sociálními rolami aj. Vychází ze sociologie. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 68)

Ve výzkumu, který prezentoval v rámci Psychologických dnů v Olomouci Karel Paulík z Filozofické fakulty Univerzity Ostrava se zabýval motivací mužů a žen pro volbu sledované profese. Jednalo se o sociální pracovníky a pracovníce, které pracují ve veřejné správě. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že největší motivací je pomáhat lidem a tato odpověď byla u žen dvakrát častější než u mužů. Muži, na rozdíl od žen, neuvodili pro svou

volbu vliv další osoby. Psychologické dny 2004. *Psychologické dny 2004* [online]. [2016-03-16] Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/paulik.pdf>

Dále nás zajímalo, jakou mají organizace právní formu, ve které respondenti vykonávají sociální práci, a také jakou pracovní pozici zastávají. Nejdříve se však budeme zabývat právní formou organizace. Respondenti měli na výběr z pěti daných odpovědí a zároveň měli možnost vlastní odpovědi. Vzhledem k tomu, že byli osloveni respondenti z různých organizací a institucí, jsou odpovědi různorodé.

Tabulka 4 Právní forma organizace

Právní forma organizace	Počet
obecně prospěšná společnost	25
veřejně prospěšná společnost	0
příspěvková organizace	7
Spolek	2
občanské sdružení	0

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5 Právní forma organizace – zadané odpovědi respondenty

Právní forma organizace - zadané odpovědi respondenty	Počet
Obec	3
státní správa	4
nezisková organizace	3
církevní právnická osoba	4
církevní nezisková organizace	3
církevní organizace	1
Úřad práce	1
Charita	1
obecní úřad	1
církevní instituce	1
OÚ s rozšířenou působností	1
veřejná správa	1
městský úřad, OSPOD	3
církevní osoba	1
státní	1
tab. 4 + tab. 5 Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

Ve výše zpracovaných tabulkách mají nejvyšší podíl respondenti, kteří pracují v obecně prospěšné společnosti 25 (40%). Vyšší podíl mají také respondenti, kteří pracují ve státní

správě, samosprávě 15 (24%), v církevních organizacích 11 (17%), veřejně prospěšných společnostech 7 (11%), v neziskových organizacích 3 (5%) a ve spolku 2 (3%). Ve výsledcích nebyla zaznamenána žádná veřejně prospěšná společnost a ani občanské sdružení.

V další otázce jsme se ptali, jakou pracovní pozici pracovníci zastávají v organizaci nebo instituci. V této otázce měli respondenti na výběr ze dvou odpovědí a také možnost vlastní odpovědi, protože jsme předpokládali, že dotazník může vyplnit respondent, který pracuje v organizaci, ale ne na pozici sociálního pracovníka nebo pracovníka v sociálních službách.

Tabulka 6 Pracovní pozice

Pracovní pozice	Počet
Sociální pracovník	50
Pracovník v sociálních službách	10
Psycholog	1
Vedoucí služby	1
Koordinátor služeb NRP	1
Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů odpovědělo, že, pracují na pozici sociálního pracovníka, dále potom jako pracovníci v sociálních službách.

Zjišťovali jsme také, jaký typ sociálních služeb poskytuje organizace, ve které vykonávají pracovníci sociální práci. V případě, že se jednalo o pracovníky, kteří pracují na OSPOD, ÚP apod., měli možnost vlastní odpovědi.

Tabulka 7 Typ sociálních služeb

Typ sociálních služeb	Počet
Azylové domy	16
Centra denních služeb	3
Denní stacionáře	7
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	1
Domovy pro seniory	6
Domovy se zvláštním režimem	3
Krizová pomoc	1
Nízkoprahová denní centra	7
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	3

Noclehárny	4
Odborné sociální poradenství	10
Odlehčovací služby	6
Osobní asistence	5
Pečovatelská služba	7
Raná péče	1
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	10
Sociální rehabilitace	14
Terénní programy	6
Tísňová péče	1
OSPOD	5
Mobilní hospic	1
ÚP oddělení hmotné nouze	1
Sociální dávky pro osoby se zdravotním postižením	1
ÚP	1
Příspěvky pro zdravotně postižené	1
Odbor sociálních věcí	1
Sociální poradenství	1

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce mohli respondenti zaškrtnout více možností, protože některé organizace poskytují více typů sociálních služeb, aby nebyli omezeni pouze jednou odpovědí.

Zaměřili jsme se také na to, zda pracovníci pracují s jednotlivci, s rodinou, se skupinou nebo s komunitou.

Tabulka 8 Práce s jednotlivcem, rodinou, skupinou, komunitou

Práce s	Počet
jednotlivcem	38
rodinou	21
skupinou	3
komunitou	1
Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

Zaznamenaný nejvyšší počet je práce s jednotlivcem, dále pak s rodinou, skupinou a jedna odpověď byla práce s komunitou. Domníváme se, že respondenti, kteří odpověděli v dotazníkovém šetření, více pracují s jednotlivci a rodinou.

Vzhledem k tomu, že hypotézy jsme si stanovili před samotným výzkumem, nelze z výsledku výzkumu ověřit následující hypotézy:

2 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je stejně uplatňována etika sociální práce.

2 H_A Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je etika sociální práce uplatňována rozdílně.

4 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je stejně obtížné uvažovat eticky.

4 H_A Předpokládáme, že obtížnost etického uvažování v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je rozdílná.

Důvodem proč výše uvedené hypotézy nelze statisticky ověřit, je nízká četnost odpovědí.

5.2 Etika v jednání sociálního pracovníka

Tato podkapitola se zabývá etikou v jednání sociálního pracovníka. Respondenti odpovídali na to, čím se řídí v organizaci, ve které pracují, zda je pro ně obtížné uvažovat při práci s klienty eticky a zda uplatňují vždy při práci s klienty etický kodex. Poslední otázka byla nepovinná. Na nepovinnou otázku odpovídali respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli, že „nikdy“ neuplatňují etický kodex při práci s klienty. Zajímalo nás, co tedy uplatňují.

Tabulka 9 Jakým etickým kodexem se pracovníci řídí

Řídíte se?	Počet
Etickým kodexem sociálních pracovníků ČR	42
Upraveným etickým kodexem, který je specifický pro danou organizaci	10
Vypracovaným vlastním etickým kodexem	11
Neřídíme se etickým kodexem	0
Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

Etickým kodexem sociálních pracovníků ČR se řídí 42 (67%) respondentů, etickým kodexem, který je upravený pro danou organizaci se řídí 10 (16%) respondentů a 11 (17%)

respondentů uvádí, že mají vypracován vlastní etický kodex. Žádný z respondentů neuvedl, že by se neřídil/-a etickým kodexem.

Čadová (2013, s. 87) ve své diplomové práci uvádí, že: „*Sociální pracovníci vnímají svůj etický kodex jako přínos, jeden uvádí, že principy v něm uvedené má zvnitřněné a nemá problémy s jejich dodržováním, druhý ho považuje za základ, na kterém se všichni shodnou při řešení nějakého etického problému, třetí přiznává, že by přesný obsah neuměl reprodukovat, nicméně seznámil se s ním při studiu a považuje ho za významný.*“

Žilová (2000, s. 106) o sociální etice hovoří jako o konání dobra pro člověka s konkrétním zaměřením tohoto konání na: vytváření předpokladů na zdravý fyzický, psychický a sociální vývoj jedince (prevence sociální nerovnováhy); eliminování nebo aspoň zmírňování příčin a důsledků vzniklé sociální nerovnováhy mezi jednotlivcem, skupinou a společností navzájem. (překlad vlastní)¹⁰

Zajímali jsme se také, zda je pro pracovníky obtížné uvažovat eticky při práci s klienty. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností.

Tabulka 10 Obtížnost etického uvažování při práci s klienty

Obtížnost etického uvažování při práci s klienty	Počet
Někdy	31
vůbec ne	28
Nikdy	3
Vždy	1
Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů 31 (49%) uvedlo, že je pro ně „někdy“ obtížné uvažovat eticky, 28 (44%) respondentů uvedlo „vůbec ne“, 3 (5%) respondenti uvedli „nikdy“ a 1 (2%) respondent uvedl „vždy“. Z tohoto výsledku sledujeme, že mezi pracovníky, kteří uvedli, že je „někdy“ pro ně obtížné uvažovat eticky není významný rozdíl oproti pracovníkům,

¹⁰ Etika sociálnej práce hovorí o konaní dobra pre člověka konkrétnym zameraním tohoto konania na: vytváranie predpokladov na zdravý fyzický, psychický a sociálny vývin jedince (prevencia socialnej nerovnováhy); eliminovanie alebo aspoň zmierňovanie príčin dôsledkov vzniknutej sociálnej nerovnováhy medzi jednotlivcom, skupinou a spoločnosťou navzájom. (Žilová, 2000, s. 106)

kteří uvedli, že vůbec není problém pro ně uvažovat eticky při práci s klienty. Domníváme se však, že dle výsledku, by se měly organizace či instituce zaměřit právě na etiku při práci s klienty, a to například jak při samotném výběrovém řízení, tak i v průběhu praxe. Z našeho pohledu každý pracovník, který vykonává sociální práci, by neměl mít problém s etikou při výkonu práce s klienty.

Přičemž nejvíc zdůrazňované požadavky na osobnost sociálního pracovníka jsou morální bezúhonnost, humánnost a zralá osobnost uvádí ve své knize Levická (2002, s. 89). Již z naznačovaného vyplývá, že osobnost sociálního pracovníka je představovaná jako určitý ideál, který je charakteristický komplexní osobnostní výbavou. Při výkonu profese je nevyhnutelné, aby sociální pracovník disponoval všemi osobnostními znaky požadovanými profesionálními organizacemi, přičemž se nevyžaduje dosažení ideálního vzorového stavu. Má se za to, že žádný člověk nedisponuje ideálně rozvinutým a stoprocentně vyváženým osobnostním potenciálem. (překlad vlastní)¹¹

Důležitou otázkou pro nás také bylo, zda pracovníci v sociální práci uplatňují vždy etický kodex, který je součástí každé organizace. Každý sociální pracovník by jej měl dodržovat a znát, bez ohledu na to zda pracuje s jednotlivci, rodinou, skupinou nebo komunitou.

Tabulka 11 Uplatňování etického kodexu

Uplatňování etického kodexu při práci s klienty	Počet
vždy	54
někdy	8
nikdy	1
Σ	63

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce jsme shrnuli odpovědi všech respondentů, kteří na otázku odpovídali. 54 (86%) respondentů uvedlo, že vždy uplatňují při práci s klienty etický kodex, 8 (13%)

¹¹ Pričom najviac zdůrazňované požiadavky na osobnosť sociálneho pracovníka sú morálna bezúhonnosť, humánnosť a zrelá osobnosť. Už z naznačeného vyplýva, že osobnosť sociálneho pracovníka je predstavovaná ako určitý ideál, ktorý je charakteristický komplexnou osobnostnou výbavou. Pre výkon profesie je nevyhnutné, aby sociálny pracovník disponoval všetkými osobnostnými znakmi požadovanými profesionálnymi organizáciami, pričom sa nevyžaduje dosiahnutie ideálneho, vzorového stavu. Má sa za to, že žiaden človek nedisponuje ideálne rozvinutým a stopercente vyváženým osobnostným potenciálom.

respondentů uvedlo, že ho uplatňují někdy a 1 (2%) respondent uvedl, že nikdy neuplatňuje etický kodex. I když zde nenacházíme významné rozdílnosti v odpovědích, můžeme se domnívat, že pro pracovníky, kteří pracují s klienty, není problém uplatňovat etický kodex. Osobně to považuji za velmi důležité, a v dnešní společnosti za nepostradatelnou součást každého pracovníka, a to nejen z oblasti sociální práce. Podle Anzenbachera se mravní hodnocení týká prvotně jednání a sekundárně osob a sociálních útvarů. Osoby posuzujeme mravně na základě jejich jednání a sociální útvary hodnotíme, protože jsou výsledkem jednání, a mohou být utvářeny jednáním. (Anzenbachera, 1994, s. 14)

Respondenti měli možnost odpovědi na další otázku, která však nebyla povinná, a týkala se možnosti vlastní odpovědi. V případě, že respondenti v předchozí otázce uvedli, že nikdy neuplatňují etický kodex, zajímalo nás, co tedy uplatňují. Na výběr měli čtyři možnosti, a to včetně možnosti vlastní odpovědi. 2 (3%) respondenti (v předchozí otázce odpověděli „někdy“) si vybrali jednu z odpovědí a to, že se řídí vlastním rozumem a 1 (2%) respondent (v předchozí otázce odpověděl „nikdy“) se také řídí vlastním rozumem.

Abychom mohli ověřit hypotézy, vybrali jsme z výsledků výzkumu počty respondentů, v tomto případě se jednalo o sociální pracovníky, kteří pracují s jednotlivci a rodinou, v návaznosti na uplatňování etiky sociální práce a obtížnosti etického uvažování při práci s klienty. 24 (38%) respondentů „vždy“ uplatňuje etiku sociální práce při práci s jednotlivci a 2 (3%) respondenti odpověděli, že „někdy“. 15 (24%) respondentů „vždy“ uplatňuje etiku sociální práce při práci s rodinou a 3 (5%) respondenti odpověděli, „někdy“. Pro 16 (25%) respondentů „vůbec není“ problém obtížného etického uvažování při práci s jednotlivci a 10 (16%) respondentů uvádí, že je to „někdy“ problém. Pro 5 (8%) respondentů „vůbec není“ problém obtížně eticky uvažovat při práci s rodinou a 13 (21%) respondentů uvádí, že je to „někdy“ problém. Pro lepší přehlednost jsme tyto výsledky zpracovali do tabulek, a to včetně počtů respondentů, kteří pracují se skupinou a komunitou.

Níže uvedená tabulka nám uvádí, jak je uplatňována sociálními pracovníky etika sociální práce. Jedná se o pracovníky, kteří pracují s jednotlivci, rodinou, skupinou, komunitou. Nejčetnější odpovědi jsou při práci s jednotlivci. Nejmenší četnosti jsou zaznamenány při práci se skupinou a komunitou.

Tabulka 12 Uplatňování etiky

Práce s	vždy	někdy	Σ
jednotlivci	24	3	27
rodinou	15	3	18
skupinou	2	0	2
komunitou	0	1	1
Σ	41	7	48

Zdroj: vlastní výzkum

Další tabulka znázorňuje, jak je pro sociální pracovníky obtížné uvažovat eticky a to při práci s jednotlivci, rodinou, skupinou a komunitou. Nejčetnější odpovědi jsou při práci s jednotlivci. Tak jako v předchozí tabulce, nejmenší četnosti zaznamenáváme při práci se skupinou a komunitou.

Tabulka 13 Obtížnost etického uvažování

Práce s	vůbec ne	někdy	Σ
jednotlivci	16	10	26
rodinou	5	13	18
skupinou	0	2	2
komunitou	1	0	1
Σ	22	25	47

Zdroj: vlastní výzkum

V další kapitole se již věnujeme hypotézám a jejich ověření, které jsme uskutečnili pomocí testu dobré shody chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

6 VERIFIKACE HYPOTÉZ

V této kapitole jsou ověřovány hypotézy, které jsme stanovili na začátku výzkumu. K ověření hypotéz jsme si zvolili test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku, a to z důvodu, že proměnné mezi kterými je ověřován vztah, nabývají dvě alternativní kvality.

V kvantitativně orientovaných výzkumech jsou hypotézy základem k tomu, aby byla pochopena role a význam hypotéz, které jsou součástí výzkumu. Přispěl k tomu kritický racionalismus. Jedná se o filozofický směr, který založil filozof Karl R. Popper¹². Popper (1995) došel k tomu, že hypotézy (obecně formulované) není možné empiricky ověřit. Jeho návrhem byla metoda falzifikace. Také je názoru, že by nemělo být ve výzkumu usilováno o prokazování hypotéz. Měly by se pouze falzifikovat, tzn., že by se měla hledat fakta, která by vypovídala o jejich neplatnosti. (Chráška, 2007, s. 17)

Pravidla, která by se měla dodržovat při stanovení hypotéz, jak uvádí ve své publikaci například Gavora (2008, s. 67), jedná se o následující pravidla: Hypotéza jako tvrzení. Vyjadřuje se oznamovací větou. (Připomínáme, že naopak výzkumný problém se výhodně formuluje v tázací formě). Na konci výzkumu musíme toto tvrzení přijmout (je to pravda) anebo vyvrátit (není to pravda). Hypotéza vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými. Hypotéza se musí dát testovat (empiricky zkoumat). Její proměnné se musí dát měřit nebo kategorizovat. (překlad vlastní)¹³

Hypotézy a jejich formulace vedou výzkumníka ke specifikaci myšlenek, k uspořádání, a k tomu, aby byla výzkumná oblast zjednodušena. Hypotézy ukazují také, kam by měl výzkum směřovat. (Pelikán, 2007, s. 45)

6.1 Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku

V této podkapitole jsme ověřovali hypotézy, které jsme si stanovili, viz kapitola 4.2. K ověření jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

¹² Karl Raimund Popper byl představitelem liberalismu, teorie vědy a filozofie. Byl vědecky činný i v oblasti logiky, fyziky, biologie, sociologie a politologie.

¹³ Hypotéza je tvrdenie. Vyjadruje sa oznamovacou vetou. (Pripomíname, že naopak výskumný problém sa výhodne formuluje v opytovacej forme). Na konci výskumu musíme toto tvrdenie prijať (je to pravda) alebo vyvrátiť (nie je to pravda). Hypotéza sa vyjadruje vztah medzi dvoma premenými. Hypotéza sa musí dať testovať (empiricky skúmať). Jej premenné sa musia dať merať alebo kategorizovať. (Gavora, 2008, s. 67)

Čtyřpolní tabulka, která má dva řádky a dva sloupce. Používá se tehdy, kdy proměnné, mezi kterými se ověřuje vztah, nabývají dvě alternativní kvality. (Chráška, 2007, s. 82)

Chráška (2007, s. 83) ve své publikaci uvádí, že: „testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku lze použít tehdy, jestliže celková četnost $n > 40$. Jestliže pro celkovou četnost platí, že $20 < n \leq 40$, potom lze testu použít pouze tehdy, jestliže žádná očekávaná četnost není menší než 5.“

Hypotézy, které jsme si stanovili, ověřujeme pomocí statistické metody testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

1 H₀ Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je vždy stejně uplatňována etika sociální práce

1 H_A Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, existují rozdíly při uplatňování etiky sociální práce.

Hladinu významnosti jsme si zvolili $\alpha = 0,01$

Stupeň volnosti $f = 1$

Stupně volnosti jsme vypočítali dle vzorce $f = (r - 1) \cdot (s - 1)$, kdy r je počet řádků a s je počet sloupců. Tabulka je o dvou řádcích a sloupcích $f = (2 - 1) \cdot (2 - 1) = 1$

K výpočtu použijeme následující vzorec:

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

Tabulka 14 Čtyřpolní tabulka I.

uplatňování etiky			
Práce s	Vždy	někdy	Σ
jednotlivci	32	3	35
rodinou	16	4	20
Σ	48	7	55

Zdroj: vlastní výzkum

$$\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$$

$$\chi^2 = 1,497$$

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota χ^2 je nižší než hodnota kritická $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$, proto odmítáme alternativní hypotézu a přijímáme hypotézu nulovou.

Potvrzením nulové hypotézy jsme zjistili, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou je stejně uplatňována etika sociální práce. Tím, že se nám potvrdila nulová hypotéza, zjišťujeme, že mezi pracovníky v sociálních službách, kteří pracují s jednotlivcem nebo skupinou, není významný rozdíl v uplatňování etiky sociální práce.

Hypotézy 2 H_0 ; 2 H_A ; 4 H_0 a 4 H_A , které jsme si stanovili, nelze statisticky ověřit a to z důvodů nízkých četností odpovědí, které nelze žádným statistickým výpočtem ověřit. Respondenti, kteří odpovídali, že pracují se skupinou, byli pouze 2 a 1 respondent uvedl, že pracuje s komunitou. Na otázku, zda vždy při práci s klienty uplatňují etiku sociální práce, 2 respondenti pracující se skupinou uvedli, že ji uplatňují „vždy“ a 1 respondent, který pracuje s komunitou, odpověděl, že „někdy“ uplatňuje etiku sociální práce. U otázky, zda je pro ně obtížné uvažovat eticky, 2 respondenti pracující se skupinou uvedli, že „někdy“ a 1 respondent, který pracuje s komunitou, uvedl, že „vůbec není“ pro něj obtížné uvažovat eticky při práci s klienty. Shrnutí jsme odpovědi respondentů, kteří pracují se skupinou a komunitou (Tabulka 12 a 13), tak aby bylo zřejmé, proč nedošlo k ověření níže uvedených hypotéz.

Jedná se o následující hypotézy:

2 H_0 Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je vždy stejně uplatňována etika sociální práce.

2 H_A Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je etika sociální práce uplatňována rozdílně.

4 H_0 Předpokládáme, že v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je stejně obtížné uvažovat eticky.

4 H_A Předpokládáme, že obtížnost etického uvažování v sociální práci mezi skupinou a komunitou, je rozdílná.

Další stanovené hypotézy jsme již ověřovali pomocí testu nezávislosti pro čtyřpolní tabulku. V dalších hypotézách se snažíme ověřit, zda je mezi jednotlivci a rodinou obtížné uvažovat eticky.

3 H_0 Předpokládáme, že v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je vždy stejně obtížné uvažovat eticky.

3 H_A Předpokládáme, že obtížnost uvažování v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je rozdílná.

Hladinu významnosti jsme si zvolili $\alpha = 0,01$

Stupeň volnosti $f=1$

Stupně volnosti jsme si určili dle vzorce $f=(r-1).(s-1)$, kdy r je počet řádků a s je počet sloupců. Tabulka je o dvou řádcích a sloupcích $f=(2-1).(2-1)=1$

K výpočtu použijeme následující vzorec:

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \cdot (a + c) \cdot (b + d) \cdot (c + d)}$$

Tabulka 15 Čtyřpolní tabulka II.

		obtížnost		
Práce s	vůbec ne	někdy		Σ
jednotlivci	19	14		33
rodinou	6	13		19
Σ	25	27		52

Zdroj: vlastní výzkum

$$\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$$

$$\chi^2 = 3,264$$

Zde zjišťujeme, že vypočítaná hodnota χ^2 je nižší než hodnota kritická $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$, proto musíme odmítnout alternativní hypotézu a přijímáme hypotézu nulovou.

Potvrzením nulové hypotézy jsme zjistili, že obtížnost uvažování v sociální práci mezi jednotlivci a rodinou, je stejně obtížné. Mezi jednotlivci a rodinou nenacházíme žádný významný rozdíl v obtížnosti etického uvažování.

6.2 Shrnutí a analýza výsledků výzkumu

Výzkum naší diplomové práce byl zaměřen na uplatňování a dodržování etiky sociální práce, a to na pracovníky v sociálních službách, kteří pracují s jednotlivci, rodinou, skupinou a komunitou v regionu Vsetín. Vyhodnocením údajů vyvozujeme tyto výsledky zkoumání.

Celkem se výzkumu zúčastnilo 63 (100%) respondentů z organizací a institucí regionu Vsetín. Z celkového počtu respondentů bylo 60 (95%) žen a 3 (5%) muži. Jak jsme již v práci uvedli, výzkum, který prezentoval Karel Paulík¹⁴ rámci Psychologických dnů¹⁵ v Olomouci (2004) dochází k závěru, že v sociální práci pracuje převážná většina žen. Výzkum byl proveden u sociálních pracovníků a pracovníků, kteří působí v oblasti veřejné správy. Z našich výsledků můžeme jednoznačně potvrdit, že v organizacích a institucích, které poskytují sociální služby v regionu Vsetín, pracují s velkou převahou ženy.

Průměrný věk respondentů činil 41 let. Zajímalo nás, jakou pracovní pozici zastávají v organizaci nebo instituci, ve které vykonávají sociální práci. Zjistili jsme, že nejvyšší zastoupení měli sociální pracovníci, a v menší míře pak pracovníci v sociálních službách. Nejpočetnější zastoupení v typu poskytovaných služeb měli azylové domy. Převážná část respondentů pracuje s jednotlivcem a rodinou. Nejméně odpovědí bylo při práci se skupinou a komunitou.

Nejvíce respondentů se řídí etickým kodexem sociálních pracovníků ČR, dále pak mají organizace upravený etický kodex pro danou organizaci, a v poslední řadě mají vypracován vlastní etický kodex. Z výzkumu nám vyplynulo, že pracovníci se řídí etickým kodexem a to buď etickým kodexem sociálních pracovníků ČR, nebo mají vypracován vlastní etický kodex, který odpovídá potřebám organizace a, také mají organizace vypracován vlastní etický kodex. Tak jak uvádí Matoušek (2003, s. 47-48), aby mohl sociální pracovník řešit etické problémy a vydávat závažná rozhodnutí, měl by být znalý etické teorie, hodnotových východisek sociální práce a to včetně etického kodexu.

V návaznosti na otázku zda se sociální pracovníci řídí etickým kodexem, byla otázka, zda sociální pracovníci vždy uplatňují etický kodex. Při uplatňování etického kodexu jsme

¹⁴ Prof. PhDr. Karel Paulík, CSc.

¹⁵ Psychologické dny pořádá Českomoravská psychologická společnost. Českomoravská psychologická společnost je spolkem, který sdružuje psychology České republiky. Sídlem společnosti je Praha.

se setkali s nejčastějšími odpověďmi u pracovníků, kteří pracují s jednotlivcem a rodinou. Zajímavostí je, že pro 15 (25%) respondentů z různých organizací, je „někdy“ obtížné uvažovat eticky. I když se nejedná o vysoký počet respondentů, je to pro nás rozhodně zajímavé zjištění, a to z důvodu, že se jedná o respondenty, kteří pracují s rodinou a skupinou. Domníváme se, že pro respondenty, kteří vykonávají sociální práci a to bez ohledu na to, zda pracují s jednotlivci, rodinou, skupinou nebo komunitou, by měla být etika mravním základem. Etickému kodexu se věnujeme v teoretické části této diplomové práce (podkapitola 3.2)

Dále nás zajímalo, jak je pro sociální pracovníky obtížné uvažovat eticky. Z celkového počtu respondentů byla nejčastější odpověď u pracovníků, kteří pracují s jednotlivcem a rodinou. Zajímavé také pro nás bylo, že respondenti, kteří uvedli, že je „někdy“ pro ně obtížné uvažovat eticky při práci s klienty jsou pracovníci obecně prospěšných společností.

Cílem naší diplomové práce bylo zjistit, zda pracovníci v sociálních službách vždy uplatňují etiku sociální práce, a to konkrétně v práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou nebo komunitou, v zařízeních poskytujících sociální služby v regionu Vsetín. Dále jsme také zjišťovali, zda je pro pracovníky v sociálních službách obtížné uvažovat eticky při práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou a komunitou.

V případě zjišťování, zda je vždy uplatňována etika v sociální práci, bylo verifikací zjištěno, že nebyl nalezen žádný významný rozdíl v práci mezi jednotlivcem a rodinou. Verifikace uplatňování etiky sociální práce mezi rodinou a komunitou nebylo možné uskutečnit z důvodu velmi nízkých četností odpovědí.

Hypotéza, která se zabývala obtížností etického uvažování, nezjistila žádný významný rozdíl v práci mezi jednotlivcem a rodinou. Obtížnost etického uvažování v práci mezi rodinou a komunitou taktéž nebylo možné verifikovat ze stejných důvodů jako při uplatňování etiky sociální práce. Avšak nás překvapilo, že respondenti v odpovědích uvedli, že obtížnost etického uvažování je pro ně „někdy“ obtížná. V práci s jednotlivcem odpovědělo 14 respondentů a 13 respondentů v práci s rodinou.

Problematikou, kterou jsme se v diplomové práci zabývali, byla etika sociální práce v jednání sociálního pracovníka. Hlavně nás zajímalo, zda je vždy nebo rozdílně uplatňována etika sociální práce mezi jednotlivcem, skupinou, rodinou a komunitou. A zda je mezi jednotlivcem, skupinou rodinou a komunitou vždy možné nebo rozdílně obtížné

uvažovat eticky. Na začátku jsme si proto stanovili hypotézy, které jsme po vyhodnocení výzkumu verifikovali, a to pomocí testu dobré shody chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

DISKUSE

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda pracovníci v sociálních službách vždy uplatňují etiku sociální práce a to konkrétně v práci s jednotlivcem, se skupinou, rodinou nebo komunitou v zařízeních poskytující sociální služby v regionu Vsetín. V návaznosti na uplatňování etiky sociální práce nás také zajímala obtížnost etického uvažování při práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou nebo komunitou.

Z výsledků výzkumu nám vyplynulo, že je pracovníky vždy uplatňována etika sociální, což považujeme za velmi důležité a nezbytné v současné společnosti. Tento výsledek byl pro nás velmi pozitivní. Zajímavým výsledkem však pro nás bylo, že 27 respondentů uvedlo, že je někdy pro ně obtížné uvažovat eticky. Klademe si otázku, co může být příčinou? Tato skutečnost nebyla ve výzkumu zjišťována a můžeme se pouze domnívat, co tuto příčinu způsobuje. Dnešní problémy jednotlivců, rodin a samotné společnosti jsou mnohdy složité a pro mnohé z nás i nepochopitelné. Avšak každá mince má dvě strany, proč toto přirovnání? Většinou se hovoří o tom, jak by se měl pracovník, který pracuje v sociálních službách a vykonává sociální práci chovat, a co by měl také především ve své práci dodržovat. Na druhé straně je tady klient, který přichází s určitým sociálním problémem, měl by také dodržovat určité principy etiky vůči sociálnímu pracovníkovi? Domníváme se, že s největší pravděpodobností by měl určité principy také dodržovat. Mnohdy jsou pracovníci kritizováni za chování vůči klientům, ale opačně již o chování klienta vůči pracovníkovi slyšíme málokdy. Faktorů proč respondenti odpověděli, že je někdy pro ně obtížné uvažovat eticky může být mnohem více např. charakter pracovníka versus charakter klienta atd.

V závěru diplomové práce jsme uvedli, jaký přínos tato diplomová práce může mít pro pracovníky v sociálních službách, kteří vykonávají sociální práci. A také jak by se dala tato práce využít při dalším výzkumu.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala etikou sociální práce v jednání sociálního pracovníka v konkrétním regionu, a tím byl Vsetín. Úvodní teoretická část obsahuje poznatky, které se týkají základních pojmů sociální práce, věnuje se sociální práci a jejímu vývoji, a jaké má profesní etika projevy v sociální práci.

Metodologická část práce byla zaměřena na to, zda je v sociální práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou a komunitou stejně uplatňována etika sociální práce, anebo zda existují rozdíly při uplatňování etiky sociální práce. Šetření probíhalo prostřednictvím dotazníku, který jsem rozeslala organizacím a institucím v regionu Vsetín. Také se zabývám tím, zda je vždy obtížné v sociální práci mezi jednotlivcem, skupinou, rodinou a komunitou uvažovat eticky. Etiku chápu, jako jednu ze základních vlastností, kterou by měl každý sociální pracovník disponovat.

Statisticky nebyly prokázány významné rozdíly v uplatňování etiky a obtížnosti etického uvažování v sociální práci mezi jednotlivcem, skupinou, rodinou a komunitou. I přesto byly některé výsledky pro mě zajímavé. Domnívám se, že by organizace či instituce, měly dbát na to, aby sociální pracovníci byli schopni etického myšlení, ať pracují s jednotlivcem, skupinou, rodinou nebo komunitou. Myslím si, že v organizacích, je právě etika jako mravní nauka, považována za základ a předpoklad pro výkon profese v oblasti sociální práce.

Podle mého soudu je přínosná hlavně ve zhodnocení obtížnosti etického uvažování při práci s klienty, tak jak to vidí sami sociální pracovníci a to z organizací a institucí, jako je například státní správa, církevní organizace, neziskové organizace, městský úřad. Výzkum a jeho výsledky mohou použít organizace nebo instituce, ve kterých pracují sociální pracovníci anebo jsou sociální pracovníci nově přijímáni. Také by se mohla práce použít k dalšímu výzkumu, který by se zabýval příčinami obtížnosti etického uvažování při práci s klienty v organizacích a institucích, které poskytují sociální služby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0917-5.
- [2] BOĐOVÁ, Veronika. *Étos - etika v pedagogice a sociální práci*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-788-8.
- [3] ČADOVÁ, L. *Etika ve zdravotnictví a v sociální práci – komparace principů a jejich aplikací*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí diplomové práce Ondřej Doskočil.
- [4] ČESKO: Předpis č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách ze dne 14. března 2006. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006, částka 37/2006. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2006&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=16>
- [5] DOČKAL, Jan. *Člověk v současném světě: Úvod do studia sociální práce*. Praha: Jabok, 2007.
- [6] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2008. ISBN: 978-80-223-2391-8.
- [7] GLUCHMAN, Vasil. *Úvod do etiky*. Brno: Tribun EU, 2008. ISBN 978-80-7399-552-2.
- [8] GOLDMANN, Radoslav, CICHÁ, Martina. *Etika zdravotní a sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0907-0.
- [9] GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce – pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3379-1.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [11] JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- [12] KLAPILOVÁ, Světlá, 2000. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-669-8.

- [13] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [14] KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: s předmluvou Jiřiny Šiklové*. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073671816.
- [15] LEVICKÁ, Jana. *Sociálna pedagogika pre sociálnych pracovníkov*. Trnava: Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU, 2004. ISBN: 80-968952-2-2.
- [16] LEVICKÁ, Jana. *Teoretické aspekty sociálnej práce*. Trnava: Trnavská univerzita, 2002. ISBN: 80-89074-39-1.
- [17] MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník: P-Z*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 8071843113.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 978-80-7178-549-0.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana, *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-818-0.
- [20] MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-473-7.
- [21] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-548-2.
- [22] MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3323-1.
- [23] NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN: 80-903070-0-0.
- [24] NOVOTNÁ, Věra, SCHIMMERLINGOVÁ, Věra. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*. Praha: Univerzita Karlova, 1992. ISBN: 80-7066-483-5.
- [25] OLÁH, Michal, SCHAVEL, Milan, ONDRUŠOVÁ, Zlatica, NAVRÁTIL, Pavel. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2009. ISBN: 80-969449-6-7.
- [26] PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN: 978-80-7184-569-0.

- [27] PRŮCHA, Jan a kol., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [28] PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [29] ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. Praha: SLON, 2000. ISBN: 80-8585000-1.
- [30] ŽILOVÁ, Anna. *Kapitoly z teorie sociální práce I*. Žilina: EDIS, 2000. ISBN: 80-7100-783-8.

Internetové odkazy:

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. In: Sbírkka zákonů České republiky. 2006 částka 37, s. 1267. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2006&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=16>

Agarta. *Agarta* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.agarta.cz/onas.html>

Azylový dům pro ženy a matky s dětmi. *Azylový dům pro ženy a matky s dětmi* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: http://www.azylovydum.cz/azylovy_dum

Diakonie ČCE, středisko Vsetín. *Diakonie ČCE, středisko Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.diakonievsetin.cz/diakonie-vsetin/poslani-a-historie/>

Domov Jitka. *Domov Jitka* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.domovjitka.cz/>

Elim Vsetín. *Elim Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.elimvsetin.cz/informace-o-spolecnosti>

Charita Vsetín. *Charita Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.vsetin.charita.cz/O-nas/>

Letokruhy. *Letokruhy* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.letokruhy-vs.cz/index.php/o-nas>

NA CESTĚ. *NA CESTĚ* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://jsmenaceste.cz/na-ceste>

Sociální služby Vsetín. *Sociální služby Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.sluzbyvsetin.cz/>

Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín. *Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.vkci.cz/>

Město Vsetín. *Město Vsetín* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://www.mestovsetin.cz/odbor-socialnich-veci/os-1018/p1=6835>

Sociální revue. *Sociální revue* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/mezinarodni-federace-socialnich-pracovniku>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [2015-12-17] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/oup>

Psychologické dny 2004. *Psychologické dny 2004* [online]. [2016-03-16] Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/paulik.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

H_A	Hypotéza alternativní.
H_0	Hypotéza nulová.
p. o.	Příspěvková organizace.
o.p.s.	Obecně prospěšná společnost.
o. s.	Občanské sdružení.
ÚP	Úřad práce.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.
ČR	Česká republika.
s.	Strana.
Příp.	Případně.
Aj.	A jiné.
Např.	Například.
Atd.	A tak dále.
Tzv.	Tak zvaný.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 Profesionalita sociální práce</i>	<i>33</i>
<i>Obrázek 2 Počet respondentů</i>	<i>51</i>
<i>Obrázek 3 Věk respondentů</i>	<i>52</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 Přehled základních činností, při kterých se poskytují sociální služby.....</i>	<i>23</i>
<i>Tabulka 2 Poskytovatelé a forma poskytování sociálních služeb ve městě Vsetín</i>	<i>28</i>
<i>Tabulka 3 Modely způsobů praxe v sociální práci</i>	<i>36</i>
<i>Tabulka 4 Právní forma organizace</i>	<i>53</i>
<i>Tabulka 5 Právní forma organizace – zadané odpovědi respondenty.....</i>	<i>53</i>
<i>Tabulka 6 Pracovní pozice</i>	<i>54</i>
<i>Tabulka 7 Typ sociálních služeb</i>	<i>54</i>
<i>Tabulka 8 Práce s jednotlivcem, rodinou,</i>	<i>55</i>
<i>Tabulka 9 Jakým etickým kodexem se pracovníci řídí.....</i>	<i>56</i>
<i>Tabulka 10 Obtížnost etického uvažování při práci</i>	<i>57</i>
<i>Tabulka 11 Uplatňování etického kodexu.....</i>	<i>58</i>
<i>Tabulka 12 Uplatňování etiky.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabulka 13 Obtížnost etického uvažování</i>	<i>60</i>
<i>Tabulka 14 Čtyřpolní tabulka I.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 15 Čtyřpolní tabulka II.</i>	<i>64</i>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI REŠERŠE

PŘÍLOHA PII SLOVNÍČEK POJMŮ

PŘÍLOHA PIII DOTAZNÍK

PŘÍLOHA PIV POSKYTOVATELÉ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB - VSETÍN

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-473-7.

Základy sociální práce, Oldřich Matoušek a kol., 2001

První knihu, kterou jsme si vybrali, je od Oldřicha Matouška a kol., *Základy sociální práce*. Kniha pojednává o základech sociální práce jako rozvíjejícím se oboru. Autor se věnuje historickému vývoji sociální práce jak ve světě, tak i u nás až po současnost. Dále se zabývá sociální politikou, sociálními službami, prací a samotnou teorií práce. Poslední část knihy je věnována přístupu k práci s menšinami.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-548-2.

Metody a řízení sociální práce, Oldřich Matoušek a kol., 2013

Další důležitou knihou jsou *Metody a řízení sociální práce*, od Oldřicha Matouška a kol. Tato kniha navazuje na *Základy sociální práce* od téhož autora. Je rozdělena do 8 částí. Kniha podrobně popisuje sociální práci jako profesi (profesní etika, etika a hodnoty v sociální práci, etický kodex, nároky sociální práce, syndrom vyhoření). Autor se v dalších částech věnuje případové práci (poradenství, krizová intervence, mediaci), práci se skupinou (práce se skupinou, streetwork), práci s dětmi a s rodinou (práce s rodinami, posuzování situace a potřeb ohroženého dítěte, videotrénink interakcí), komunitní práci (hromadné neštěstí a jejich zvládnutí), makrometody (analýza sociálních potřeb kraje, obce a regionu, systémové projekty), řízení sociální práce a supervizi.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ Pavla, KOLÁČKOVÁ Jana, *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-818-0.

Sociální práce v praxi, Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková, 2005

Za další důležitou knihu považujeme *Sociální práce v praxi*, která pojednává a přibližuje obor sociální práce. V knize jsou představeny různé druhy sociální práce. V jednotlivých částech je prakticky popsána práce s konkrétními skupinami. Byla napsána v době, kdy Česká republika začínala transformovat sociální služby.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

Etika pro pomáhající profese, Jiří Jankovský, 2003

Další kniha se věnuje etickým problémům, které souvisí s výkonem pomáhajících profesí. Autor upozorňuje také na rizika při výkonu pomáhajících profesí. Nejde o knihu, která by přesně vymezovala etiku. Autorovi jde především o to, aby se čtenář zamyslel a přiměl ho ke studiu etiky a jejích problémů.

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0917-5.

Úvod do etiky, Arno Anzenbacher z německého originálu přeložil Karel Šprunk, 1994
Z cizojazyčné literatury jsme si vybrali knihu „Úvod do etiky“. Kniha pojednává o základech filozofických problémů. Jak sám autor uvádí, tato kniha je pokračováním Úvodu do filozofie. Spojuje historii se systematickým výkladem a to tak, že první část se zabývá předporozuměním. Autor etiku zkoumá jako samostatné téma a čtenář je tak uveden do filozofických problémů etiky.

MALCOLM, Payne. *Modern social work theory*. by Palgrave Macmillan. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. ISBN: 0230249604.

Modern social work theory, Malcolm Payne, 2014

Ze zahraniční literatury jsme si vybrali knihu *Modern social work theory* od Malcolma Payna. Kniha se zabývá moderní sociální prací. Autor v knize představuje klady i zápory hlavních teorií sociální práce. Kniha se doporučuje jak studentům, tak i budoucím sociálním pracovníkům.

HORNER, Nigel. *What is social work?: context and perspectives*. 4th ed. London: Sage/Learning Matters, 2012. ISBN 978-0-85725-673-7.

What is social work?, Nigel Horner, 2012

Další zahraniční literaturou je kniha *What is social work?* Od Nigela Hornera. Jedná se o aktualizované vydání a je určena pro studenty i jako studijní opora. Vhodná je také i pro ty, kteří uvažují o sociální práci jako o svém budoucím povolání. Přehledně je v knize zpracován historický vývoj sociální práce a to od středověku až po dnešní dobu. Kniha

dále popisu případové studie, výzkumy, aktivity. Čtenáři tak lépe mohou pochopit, jak na tom byly dřívější uživatelé služeb a dokáží tak odrážet hodnoty, dovednosti moderního sociálního pracovníka.

PŘÍLOHA PII: SLOVNÍČEK POJMŮ

Sociální práce

Sociální práci charakterizoval Matoušek O. ve Slovníku sociální práce jako disciplínu, která se zabývá společností, prakticky řeší a zmírňuje sociální problémy. Jejím hlavním přístupem je sociální pomoc jednotlivcům, rodinám, skupinám a komunitám. (Matoušek, 2003, s. 213)

Etika sociální práce

Etiku sociální práce by měli dodržovat pracovníci v sociálních službách a to v podobě souboru zásad. V západních zemích mají podobu standardů, které schvaluje profesní komora nebo jiná národní asociace sociálních pracovníků. V České republice byl vydán v roce 2005 Etický kodex sociálních pracovníků. (Matoušek, 2003, s. 62-63)

Sociální služby

Charakteristika sociálních služeb je ukotvena v zákonu č. 106/2008 Sb. o sociálních službách. Dle zákona sociální službou rozumíme činnost nebo souhrn činností. Tyto činnosti zajišťují pomoc a podporu se záměrem sociálního začlenění, a také jako ochrana před sociálním vyloučením. (ČESKO, 2006, s. 1257)

Sociální pedagogika

Sociální pedagogika je obecně charakterizována jako věda o výchově. Jedná se o pedagogickou disciplínu, která je neustále rozvíjena, protože v naší společnosti dochází k neustálým změnám. V odborné literatuře od různých autorů (např. Zlatice Bakošové, Jana Průchy, Bohuslava Krause) nalezneme různé definice sociální pedagogiky.

Sociální pracovník

Předpoklad pro vykonávání povolání sociálního pracovníka upravuje § 109 - § 110 zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Sociální pracovník by měl být svéprávný, bezúhonný, zdravotně způsobilý k výkonu tohoto povolání. Sociální pracovník vede agendu, výsledky sociálně právních problémů v zařízeních, které poskytují služby uvedené v zákoně o sociálních službách. Dále zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Sociální pracovník musí být odborně způsobilý k výkonu tohoto povolání, a to buď vyšším odborným vzděláním, vysokoškolským vzděláním

nebo akreditovanými vzdělávacími kurzy. Dle zákona musí absolvovat i další vzdělávání, které mu pomáhá k obnově, upevnění a doplnění kvalifikace. (ČESKO, 2006, s. 1285)

Sociální pracovník musí dodržovat pravidla etického chování a to jak ve vztahu ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, k povolání a odbornosti a také ke společnosti. Tyto pravidla upravuje Etický kodex sociálních pracovníků ČR.

Morálka

Soubor uznávaných mravních zásad, které plynou z pochopení mravního významu, charakteru a také hierarchie. Dle toho jaký má člověk vztah k morálce, tak se na základě toho vytváří jeho vztah ke společnosti, které je součástí. Chování člověka je hodnoceno morálkou a to jak z pohledu dobrého, tak i zlého ve srovnání se svědomím člověka. (Jankovský, 2003, s. 24)

Vývoj charakteru člověka probíhá v průběhu jeho života. Hlavními vlivy jsou např. věk, výchova (hlavně v rodině), prostředím (sociálním) a hodnotami společnosti. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 127)

Hodnota

Pedagogický slovník uvádí definici, že hodnota je osobní ocenění nebo rozsáhlá významnost, kterou člověk připisuje jistým záležitostem, úkazům, znakům, lidem aj. a to v pojetí sociálněpsychologickém. Hodnoty jsou získávány jak v procesech učení, života ve společnosti, kultuře aj. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 74)

Profese

Pochází z latinského slova „professio“ tzn. přiznání k povolání, k řemeslu. U nás má tento výraz význam „povolání“ a to značí odbornost, povolání, které je podloženo přípravou. Vztahuje se k pracovním rolím. Studium profese spadá do sociologie práce. (Maříková, 1996, s. 852)

Etika

Tento pojem pochází z řeckého slova ethos, v překladu do češtiny znamená: zvyk, mrav, obyčej, ale může také znamenat zvláštnost. Je to nauka, která zabývá obvykle jednáním ve společnosti, které je považováno za správné. Etika se vyvíjela stejně jako filozofie. (Jankovský, 2003, s. 21)

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Renata Maczková a jsem studentkou 2. ročníku nMgr. studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně oboru Sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku odkaz níže. Dotazník je zcela anonymní a bude použit v mé diplomové práci. Předem děkuji za spolupráci. Bc. Renata Maczková

1. Jste?

žena
muž

2. Věk?

20-30
31-40
41-50
51-60
60 a více

3. Jaká je právní forma organizace, ve které pracujete?

obecně prospěšná společnost
příspěvková organizace

4. V organizaci pracujete jako?

sociální pracovník
pracovník v sociálních službách
jiná pozice (uveďte prosím jaká)

5. Jaký typ sociálních služeb poskytuje organizace, ve které pracujete? V případě, že vykonáváte sociální práci např. na OSPOD, ÚP aj. vyplňujete políčko "vlastní odpověď".

Azylové domy
Centra denních služeb
Denní stacionáře
Domovy pro osoby se zdravotním postižením
Domovy pro seniory
Domovy se zvláštním režimem
Domy na půl cesty
Chráněné bydlení
Kontaktní centra
Krizová pomoc
Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
Noclehárny
Odborné sociální poradenství
Odlehčovací služby
Osobní asistence
Pečovatelská služba
Podpora samostatného bydlení
Průvodcovské a předčitatelské služby
Raná péče
Služby následné péče
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením
Sociálně terapeutické dílny
Sociální rehabilitace
Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče
Telefonická krizová pomoc
Terapeutické komunity
Terénní programy
Tísňová péče
Tlumočnické služby
Týdenní stacionáře
Jiné

6. Pracujete s?

jednotlivci
skupinou
rodinou
komunitou

7. V organizace ve které pracujete se řídíte?

etickým kodexem soc. pracovník ČR
upraveným etickým kodexem, který je specifický pro danou organizaci
máme vypracován vlastní etický kodex
neřídíme se etickým kodexem

8. Je pro Vás při práci s klienty složité uvažovat eticky?

někdy
vůbec ne
nikdy
vždy

9. Uplatňujete vždy při jednání s klienty etický kodex?

vždy
někdy

nikdy

10. V případě, že jste v předchozí otázce odpověděl (-a) "nikdy", co tedy uplatňujete?

řídím se vlastním rozumem

nepřemýšlím nad tím

mám svou vlastní metodu (stručně popište jakou)

PŘÍLOHA P IV: POSKYTOVALÉ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB - VSETÍN

<p>Občanské sdružení AGARTA má za cíl snižovat na co nejmenší míru rizika, které jsou spojené s užíváním drog. Zabývá se také terénními programy.</p>
<p>Obecně prospěšná společnost Azylový dům pro ženy a matky s dětmi posláním je pomoci ženám a matkám s dětmi, které se dostanou do nepříznivé životní situace. Azylový dům pro ženy a matky s dětmi.</p>
<p>DIAKONIE ČCE, středisko Vsetín pomáhá zvýšit kvalitu života sociálně potřebným lidem a to především seniorům, rodinám s dětmi a mládeží.</p>
<p>Obecně prospěšná společnost Domov Jitka poskytuje lidem s mentálním a kombinovaným postižením žít podle většiny jejich vrstevníků.</p>
<p>Obecně prospěšná společnost Elim Vsetín se zaměřuje na osoby, které zůstanou bez přístřeší, pracují také s lidmi, kteří jsou sociálně a zdravotně znevýhodněni. Věnují se také dětem a mládeži.</p>
<p>CHARITA Vsetín poskytuje podporu a pomoc lidem, kteří se ocitnou v nepříznivé sociální situaci.</p>
<p>Obecně prospěšná společnost Letokruhy se zabývá péčí o seniory a o osoby se zdravotním postižením. Péče je specializována na osoby, které mají poruchy paměti a to z jakékoliv příčiny.</p>
<p>Spolek NA CESTĚ pomáhá dětem, mladým lidem a dospělým v případě, že se dostanou do složité životní situace.</p>
<p>Příspěvková organizace Sociální služby Vsetín poskytují služby lidem, kteří mají sníženou soběstačnost.</p>
<p>Obecně prospěšná společnost Vzdělávací a komunitní centrum Integra Vsetín nabízí vzdělávání a to v podobě kurzů. Poskytuje poradenství z oblasti sociální, právní a také z oblasti práce.</p>